

**Α.Τ.Ε.Ι ΠΕΙΡΑΙΑ
ΣΧΟΛΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΟΜΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Σπουδαστής : ΚΙΤΣΟΣ Π. ΣΠΥΡΙΔΩΝ
Α.Μ : 29610**

ΟΙ ΒΙΓΛΕΣ ΤΟΥ ΙΟΝΙΟΥ ΠΕΛΑΓΟΥΣ

Εισήγηση-Επίβλεψη:

Γεώργιος Βαρελιδης
Δρ. Αρχιτ. Μηχ.- Πολεοδομος Ε.Μ.Π

ΑΘΗΝΑ 2010

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	3
Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΒΙΓΛΩΝ.....	5
Η ΟΡΟΛΟΓΙΑ.....	8
ΦΡΥΚΤΩΡΙΕΣ.....	10
ΧΡΟΝΟΛΟΓΗΣΗ.....	16
ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗ.....	17
ΔΙΚΤΥΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΑΣ.....	18
<i>Ταχειδρομείο Ινκας.....</i>	<i>19</i>
<i>Ταχυδρομικά περιστέρια.....</i>	<i>21</i>
<i>Τηλεπικοινωνίες.....</i>	<i>23</i>
<i>Τηλέγραφος του Αινεία.....</i>	<i>26</i>
<i>Οπτικός τηλεγράφος ή τηλεγράφος του Πολύβιου.....</i>	<i>27</i>
Η ΕΝΕΤΟΚΡΑΤΙΑ ΣΤΟ ΙΟΝΙΟ.....	32
ΠΕΡΙ ΠΕΙΡΑΤΕΙΑΣ.....	39
<i>Γενικά στοιχεία.....</i>	<i>39</i>
<i>Η πειρατεία στην Κεφαλλονιά.....</i>	<i>43</i>
ΟΙ ΒΙΓΛΕΣ ΤΗΣ ΖΑΚΥΝΘΟΥ.....	48
<i>Η βαρδιόλα στον Άγιο Χαράλμπο.....</i>	<i>49</i>
<i>Η βαρδιόλα στο Γιδάκι.....</i>	<i>69</i>
ΟΙ ΒΙΓΛΕΣ ΤΗΣ ΚΕΦΑΛΛΟΝΙΑΣ.....	83
ΚΕΡΚΥΡΑ-ΤΟΥΡΗ.....	92
ΟΙ ΒΙΓΛΕΣ ΤΗΣ ΛΕΥΚΑΔΑΣ.....	92
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	95
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	96

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ανάγκη της επικοινωνίας, και ιδιαίτερα της απομακρυσμένης, από τα αρχαία ακόμη χρόνια ώθησε τον άνθρωπο στο να επινοήσει και να εφεύρει τρόπους επικοινωνίας.

Ξεκινώντας με τη νοηματική γλώσσα προχώρησε στον έναρθρο λόγο, και στη συνέχεια και στη φωτιά. Η φωτιά σαν ένα μέσο οπτικής επικοινωνίας χρησιμοποιήθηκε για τη ανταλλαγή μηνυμάτων μεταξύ μεγάλων αποστάσεων. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με τον θαλάσσιο κίνδυνο, από τις αλλεπάλληλες επιδρομές πειρατών και κουρσάρων, οδήγησε τους κατοίκους των νησιών αλλά και των παράλιων της ηπειρωτικής Ελλάδας αφενός στο να χτίζουν τα σπίτια τους σε ορεινές περιοχές και αφετέρου στον να δημιουργούν οχυρά με τα οποία θα μπορούσαν να επιβλέπουν την κίνηση στη θάλασσα και να ειδοποιούν έγκαιρα τους εκάστοτε οικισμούς .

Έτσι λοιπόν οι κύριοι του νησιού οχύρωναν όλο τα παράλια χτίζοντας Βίγλες και κάστρα και κατόπιν συγκέντρωναν τους διάσπαρτους οικισμούς κοντά στα οχυρά και τα κάστρα για μεγαλύτερη ασφάλεια και έλεγχο.

Έχοντας σαν κριτήριο το γεγονός ότι τη περίοδο της Ενετοκρατίας χτίστηκαν στον Ελλαδικό χώρο οι περισσότερες βίγλες θεωρούμε την παραπάνω χρονική περίοδο, ως το χρονικό πλαίσιο πάνω στο οποίο θα εξεταστεί το αντικείμενο της συγκεκριμένης εργασίας.

Αρχικά κρίθηκε ανακαία η αναφορά της κατάστασης στην οποία βρίσκονταν η Ελλάδα την περίοδο της Ενετοκρατίας. Στη συνέχεια αναλύεται το φαινόμενο της πειρατείας, οι επιπτώσεις που είχε αλλά και ο καθοριστικός ρόλος που έπαιξε στην ενίσχυση και εξέλιξη του αμυντικού δικτύου των νησιών, έχοντας σαν βάση την κατασκευή βιγλών .

Ένα πολύ σημαντικό μέρος της εργασίας, είναι η αναζήτηση των βιγλών στα νησιά του Ιονίου πελάγους, η περισυλλογή πληροφοριών

από τους κατοίκους των νησιών, καθώς και η επι τόπου αποτύπωση των βιγλών.

Μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζει η εκτενής ανάλυση των βιγλών, σχετικά με την κατασκευή και την χωροθέτησή τους.

Κλείνοντας παραθέτω κάποια συμπεράσματα που προέκυψαν από την προσωπική μου έρευνα.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΒΙΓΛΩΝ

Οι Βίγλες που ονομάζονται επίσης και Φρυκτωρίες ήταν παρατηρητήρια τα οποία είχαν πολύ σημαντικό ρόλο στο αμυντικό σύστημα των νησιών που κατασκευάστηκαν την εποχή της ενετοκρατίας σε όλα τα παράλια της ηπειρωτικής Ελλάδας καθώς και περιμετρικά των νησιών, τόσο του Ιονίου όσο και του Αιγαίου πελάγους. Μια Βίγλα μπορούσε να ειδοποιήσει μια άλλη που βρισκόταν σε μεγάλη απόσταση με φωτιές την νύχτα και με καπνούς την μέρα και να την προετοιμάσει για τον επερχόμενο κίνδυνο τους κατοίκους του νησιού, αλλά και να στείλει μήνυμα στους επιδρομείς, ότι έχουν γίνει αντιληπτοί, μήπως και αλλάξουν γνώμη. Οι βίγλες αναπτύχθηκαν κυρίως την περίοδο της πειρατείας με σκοπό την μεγιστη προστασία των κατοίκων από τις κάθε είδους επιδρομές.

Η φροντίδα για τις Βίγλες ανήκε στο φρούραρχο της περιοχής, ο οποίος επιφορτιζε με τη φύλαξη τους μέλη της τοπικής φρουράς. Αν ο Βιγλάτορας (παρατηρητής) έβλεπε ένα εχθρικό πλοίο ενημέρωνε τους άλλους βιγλάτορες ανάβοντας φωτιά (τη νύχτα) ή με σήματα καπνού (τη μέρα) έτσι ώστε οι βιγλάτορες να έχουν χρόνο να προετοιμάσουν την άμυνά τους. Οι βιγλάτορες δέχονταν επίθεση σε πολλές περιπτώσεις από τους επιδρομείς και δεν ήταν εύκολο να τους εξολοθρεύσουν λόγω του δυσπρόσιτου ύψους και είχαν ελαφρύ οπλισμό για την άμυνα τους. Παράλληλα οι Βίγλες διέθεταν πολεμίστρες και καταχύστρες είχαν συνήθως τροφή 15 ημερών (σύγκλινα, παξιμάδια και τυρί τουλουμισιο καθώς και ασκούς (ασκία με νερό).)*(Πηγή: Βίγλες Χίου, Αμυγδάλου Λεμονιά-Σωτηρόπουλος Δημητρης σελ. 9)*

«Η βίγλα αποτελείτο από τον διοικητή της Βίγλας, τον Δομέστικο ο οποίος δεν εγκατέλειπε ποτέ την βίγλα. Υπήρχε και βοηθητικό προσωπικό οι καμινάδες, και άλλοι, όπως οι «λιθοβόλοι» που χειρίζονταν τις πολεμικές μηχανές. Όλοι αυτοί στις ελεύθερες ώρες τους ασχολούνταν με την εξόρυξη κιώνων, κιονόκρανων, θωρακίων ακόμη και ορθογωνίων ογκολίθων (πλέχτουρα) που πουλούσαν για

χτίσιμο ναών, πύργων, δημοσίων κτηρίων και τειχών των κάστρων, ίσως να εξήγαγαν κιόλας. Τα εναπομείναντα κομμάτια λίθων από τις λαξεύσεις τα μετέφεραν και ενίσχυναν τα πίσω τείχη της βίγλας, που ήσαν όλα χτίσιμο ξερολιθιάς και ήσαν έτοιμα να χρησιμοποιηθούν στους λιθοβόλους.

Η βίγλα είχε και υποδιοικητή τον Δρουγγάριο. Ο Δρουγγάριος της βίγλας όριζε σύμφωνα με τις διαταγές του Δομέστικου τα «ημεροβίγλια» δηλ. τα στασίδια της ημέρας και όλα τα φυλάκια (μπαστούνες) ακόμη και τις βίγλες της νύκτας. Κατά την νύκτα ο δρουγγάριος της βίγλας εκτελούσε έφοδο, για να βεβαιωθεί ότι είναι στις θέσεις τους, μια φορά εάν ο εχθρός ήταν μακριά και δύο φορές η περισσότερες, εάν ο εχθρός ήταν κοντά. Ο Δρουγγάριος εκανε επίθεση με καβαλλάριους, βαρέως οπλισμένους σκουτάτους και ελαφρούς τοξότες εναντίων των εχθρών. Οι Καβαλλάριοι οι λεγόμενοι «σκουτάτοι» ή κατάφρακοι» ήσαν άρχοντες, σαν αξιωματικοί με γη δική τους, φορούσαν αλυσιδωτό θώρακα το «λωρίκον»(*Πηγή: Από τον Α' τόμο του βιβλίου «ΤΟ ΟΙΤΥΛΟ ΔΙΑ ΜΕΣΟΥ ΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ» του Μιχάλη Γρηγ. Μπατσινίλα*)

Ήταν κτίσματα τετραγωνικής μορφής φτιαγμένα από πέτρες με παχύ συνδετικό μίγμα και πολλά κεραμικά κομμάτια στους αρμούς και η βάση ήταν φαρδύτερη από τον κορμό. Οι βίγλες ήταν πάντοτε προσανατολισμένες προς τη θάλασσα

. Για την τηλεμετάδοση σημάτων σε απομακρυσμένες αποστάσεις οι Αρχαίοι Έλληνες χρησιμοποίησαν οπτικά μέσα (φωτιά) , στήνοντας ένα καλά οργανωμένο, γρήγορο και αξιόπιστο δίκτυο από πύργους επικοινωνίας. Το δίκτυο αυτό χρησιμοποιούνταν τόσο κατά την διάρκεια των πολεμικών επιχειρήσεων, όσο κατά την διάρκεια της ειρήνης, όταν τα νέα και οι διαταγές των αρχόντων έπρεπε να φτάσουν το συντομότερο δυνατό στον προορισμό τους. Πολλά από τα φωτεινά σήματα ανταλλάσσονταν τη νύχτα στη θάλασσα μεταξύ πλοίων, μεταξύ πλοίων και ξηράς, και γενικά πρέπει να σημειωθεί ότι τα περισσότερα από αυτά αντιστοιχούσαν σε προσυμφωνημένα μηνύματα. Τα φωτεινά αυτά σήματα οι Έλληνες τα ονόμαζαν «πυρσούς» ή «φρύκτους» . Ένα δίκτυο βιγλών αποτελούνταν από πολλά τετοια κτίσματα, χτισμένα σε υπερυψωμένα εδαφικά. Οι βίγλες

χρησιμοποιούσαν την φωτιά και έναν κώδικα αναπαράστασης γραμμάτων για την μετάδοση αξιόπιστων μηνυμάτων σε πολλά χιλιόμετρα. (Πηγή: http://www.mani.org.gr/kastra/vigkl/kas_vigklatoria.htm)

Ταυτόχρονα σε κάποιες περιοχές υπήρχαν και οι επιθετικές Βίγλες. Για το Ιόνιο πέλαγος δεν υπάρχει τέτοια αναφορά. Αυτές οι Βίγλες κτίζονταν συνήθως σε στενά και τις χρησιμοποιούσαν οι πειρατές για να κάνουν επιθέσεις σε εμπορικά πλοία. Τις τοποθετούσαν δηλαδή σε τέτοιο σημείο, ώστε να βλέπουν αρκετά μακριά και για να έχουν το χρόνο να προετοιμαστούν και να επιτεθούν έγκαιρα.

Η επιλογή του τόπου που χτιζόταν η Βίγλα γινόταν με στόχο τον έλεγχο της μέγιστης έκτασης της θάλασσας, του βάθους του ορίζοντα, των περασμάτων και των ακτών. Συνήθως η κάθε μια βίγλα συνδεόταν οπτικά είτε με άλλες Βίγλες είτε με κεντρικότερους πύργους (όπως στην Ζάκυνθο) για να μεταδώσουν το μήνυμα. Σε ορισμένες περιπτώσεις η μετάδοση του μηνύματος γινόταν για όλη την περιοχή ενώ σε άλλες για ένα μέρος της περιοχής.

Οι οικισμοί την εποχή αυτή χωροθετούνται με στόχο :

- το κρύψιμο από τα οπτικά πεδία των πλοίων,
- την ασφαλή απόσταση από τα φυσικά όρια της στεριάς και τα λιμάνια (ώστε να προλάβουν να φυλαχτούν σε ενδεχόμενη επίθεση),
- την αξιοποίηση των φυσικών φραγμάτων (λόφων, βουνών, χαραδρών, φαραγγιών).

(Πηγή: πτυχιακή Αμυγδαλου Λεμονιά-Σωτηρόπουλος Δημήτρης 'ΒΙΓΛΕΣ ΧΙΟΥ')

Η ΟΡΟΛΟΓΙΑ

Ο Σ. Ε. Λυκούδης σημειώνει ότι η λέξη βαρδιόλα «...της κοινής των ναυτικών μας διαλέκτου σημαίνει την εξ ερραμένης οθόνης κατεσκευασμένην σκο-πιάν διά το πρόστεγον ή τας ανόδους. Επίσης και την επί του ιστού ψηλά, μόνιμον ή αφαιρετήν σκοπιάν, την λεγομένην φωλεάν του κόρακος».

Η ίδια λέξη συναντάται ως τοπωνύμιο, τόσο ελληνικό όσο και ιταλικό, σε νησίδες ή ακρωτήρια που, προφανώς, μπορούν να χρησιμεύουν και ως παρατηρητήρια. Η ίδια ωστόσο η λέξη βαρδιόλα (*vardiola*) με τη συγκεκριμένη σημασία που έχει στη ζακυνθινή ντοπιολαλιά, αν και αναμφισβήτητης ιταλικής καταγωγής, δεν υπάρχει στην ιταλική γλώσσα, ούτε στη βενετσιάνικη διάλεκτο. Στη διάλεκτο αυτή υπάρχει η λέξη *vardia* ως συνώνυμη της λέξης *guardia* (= φρουρά) καθώς και το ρήμα *vardar* ως συνώνυμο του *guardar*. Είναι, συνεπώς, λογικό να υποθέσουμε πως διά της βενετσιάνικης *vardia* και της μεταφοράς της στη γλώσσα μας ως «βάρδια» —με τις γνωστές σημασίες της— και των παραγώγων «βαρδιάνος», «βαρδιάτορας» κ.λπ., σχηματίστηκε κάποτε και η «βαρδιόλα» που πήρε στη Ζάκυνθο την ειδική σημασία που έχει. (Πηγή: *Διονύσης Ζήβας 'ΟΙ ΒΑΡΔΙΟΛΕΣ ΤΗΣ ΖΑΚΥΝΘΟΥ'* σελ 304)

Είναι προφανές ότι η λέξη Βίγλα είναι παράγωγο των παραπάνω λέξεων . Η Ελληνική λέξη είναι φρυκτωρίες (λόγω του ανάμματος της φωτιάς) , φανόπυργοι, πρόβολοι ή φυλάκια , αλλά και πύργοι. Έχει όμως επικρατήσει η λέξη Βίγλα

Στον Α' τόμο του βιβλίου «ΤΟ ΟΙΤΥΛΟ ΔΙΑ ΜΕΣΟΥ ΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ» Ο Μηγάλης Μπατσινίλας αναφλερει ότι, στα Βυζαντινά χρόνια χρόνια οι φρυκτωρίες ονομάζονταν «καμινοβίγλια» το πρώτο συνθετικό της λέξης προέρχεται από την Ελληνική λέξη καμίνι, επειδή άνοιγαν λάκκο όπως ανοίγουν στα καμίνια, όπου τοποθετούσαν οι λεγόμενοι καμινάρηδες ή καμινάδες εύφλεκτη

ξυλεία, ξερά χόρτα και θάμνους (αφάνες, καλάμια κ.λ.π.) για ζωηρή φωτιά την νύκτα, ή βρεγμένα σανά και κοπριά βοοειδών (σβουνιές) για έντονο καπνό την ημέρα. Το δεύτερο συνθετικό παράγεται από την λατινική λέξη *vigil* και *vigilia* που σημαίνει φυλακή, παρατηρητήριο, φρουρά. Έτσι η βίγλα= παρατηρητήριο, το ρήμα βιγλάρω και βιγλίζω= παρατηρώ, εποπτεύω από της βίγλας και το ουσιαστικό βιγλάτωρ η βιγλάτορας= ο φύλαξ, ο σκοπιωρός εξ ου και βιγλατόρια. Η «βίγλα» βρισκόταν σε υψηλή θέση από την οποία είναι ορατή μεγάλη έκταση εδάφους, οι θέσεις αυτές ονομάζονταν «άκριες» και «ακριοτήρια», εξ ου και η ονομασία ακρίτες.

Με τον όρο βαρδιόλα ονομάζονται, στην τοπική διάλεκτο, τα μικρά, τυποποιημένα λιθόδημητα φυλάκια-παρατηρητήρια που έχουν ως σκοπό την κατόπτευση του πελάγους και την ειδοποίηση των κατοίκων και των Αρχών όταν εμφανίζονται ύποπτα πλοία. Η ύπαρξη τους άλλωστε κατά μήκος των ευπρόσβλητων ακτών του νησιού, σε αντίθεση με τις βραχώδεις, απόκρημνες και πρακτικά απροσπέλαστες δυτικές ακτές, δεν αφήνει αμφιβολίες για τους λόγους που οδήγησαν στην κατασκευή τους.

Είναι λογικό εξάλλου να υποθέσουμε ότι εντάσσονται σε κάποιο γενικό αμυντικό σύστημα και πως οι θέσεις στις οποίες βρίσκονται έχουν επιλεγεί με κριτήρια που θα εξασφάλιζαν τη μεγαλύτερη δυνατή αποτελεσματικότητα του συστήματος. Σημειώνουμε ακόμη πως όλες βρίσκονται πάνω σε μικρά υψώματα, και έχουν ευρύτατο πεδίο παρατήρησης. (Πηγή: Διονύσης Ζήβας σελ 303).

ΦΡΥΚΤΩΡΙΕΣ

Οι φρυκτωρίες ήταν μακρόστενοι μοναχικοί πύργοι φτιαγμένοι από πέτρες της Ευβοικής γης με παχύ συνδετικό μίγμα και πολλά κεραμικά κομάτια στους αρμούς. Είχαν σχήμα όρθιου παραλληλεπίπεδου και η βάση τους δενήταν φαρδύτερη από την κορυφή. Η είσοδος τους ήταν πέντε ως έξι μέτρα και μακρόστενες πολεμίστρες διακρινόταν στο μεσαίο και άνω τμήμα τους μαζί με μικρά τοξωτά παράθυρα.

Εικ. 1: Τα δίκτυα επικοινωνιών στην Αρχαία Ελλάδα.
(Πηγή: Τεχνικό Μουσείο Θεσσαλονίκης-Φρυκτωρίες)

Στην κορυφή υπήρχε δώμα με επάλξεις σχήματος "Μ" η "Π". Στην τριλογία της Ορέστειας του Αισχύλου υπάρχουν πολύ χαρακτηριστικά λόγια ενός φρυκτωρού που περιμένει υπομονετικά νύχτα-μέρα στο ανάκτορο των Μυκηνών, το φωτεινό σήμα για την πτώση της Τροίας. Ο ίδιος κάνει και υπαινιγμούς για παράνομους έρωτες της βασίλισσας Κλυταιμνήστρας με τον Αίγισθο, λέγοντας ότι πρέπει να κρατά κλειστό το στόμα του, να τηρεί δηλαδή το προαιώνιο απόρρητο των τηλεπικοινωνιών.

Στην ίδια τριλογία έχουμε αναφορά του μυνήματος για την πτώση της Τροίας, μέσω δικτύου φρυκτωριών από την Ίδη της Τροίας στο Έρμαιο της Λήμνου, μετά στον Ήθω, στο Μακιστό της Εύβοιας και στη συνέχεια στο Μεσσάτιο, στον Κιθαιρώνα, στο Αραχναίο κοντά στις Μυκήνες και τέλος στο ανάκτορο των Ατρείδων.

Από μια περίοδο και μετά οι πληροφορίες δεν αποστέλλονταν με απλό άγγελμα η σβήσιμο της φωτιάς αλλά με κωδικοποιημένα μυνήματα και οι Έλληνες στη χρονική αυτή στιγμή που τοποθετείται γύρω στα 1195 π.χ ήταν πρωτοπόροι στις οργανωμένες τηλεπικοινωνίες με τεράστια συμβολή στην ανάπτυξη του πολιτισμού. Πρώτος οργανωτής τηλεπικοινωνιακού συστήματος ήταν ο Παλαμήδης, γιος του βασιλιά Ναυπλίου που κατά το 1195-1184 ανέπτυξε τον πρώτο οργανωμένο τηλεγράφο με αριθμητικούς κώδικες και παραλλαγές. Στη συνέχεια η μετάδοση μνημάτων τελειοποιείται με τις ανακαλύψεις του Αινεία του Τακτικού 362 πχ και Κλεοξένη και Δημοκλείτου 150π.χ.

Κατά τους βυζαντινούς χρόνους ο φιλόσοφος Λέων τα έτη 829-842 μ.χ βελτίωσε το σύστημα των φρυκτωριών με το " Ωρονόμιο" δηλαδή σύστημα συγχρονιζόμενο με μηχανικά ρολόγια συνδεδασμένα με αριθμογραφικό κώδικα των σπουδαιότερων ειδήσεων. Κατά το 120 οι σταυροφόροι δημιούργησαν το μεγάλο δίκτυο "Καμινοβιγλατοριών(από τις βίγλες=παρατηρητήρια) από τον Τάραντα της Ιταλίας μέχρι την Κωνσταντινούπολη. Μέχρι το τέλος του 16ου αιώνα, που βελτιώθηκε το τηλεσκόπιο, οι επινοήσεις των αρχαίων Ελλήνων αποτελούσαν την βάση για τη μεταβίβαση κάθε πληροφορίας.

(Πηγές:1. Ν.Γ Βασιλάτου Ἰκάστρα και πύργοι της Ευβοίας.εκδόσεις ΜΠΑΑΝΤΕΡ
Κ.Δ Στυλιαννίδη"η ιστορία των τηλεπικοινωνιών" 2. <http://www.vls.gr/>)

Από τα γνωστότερα παραδείγματα μετάδοσης μηνύματος με σήματα φωτιάς είναι η είδηση της πτώσης της Τροίας. Ο Αγαμέμνων προτού ξεκινήσει για την εκστρατεία (12ο π.Χ. αιώνα) υποσχέθηκε στη γυναίκα του Κλυταιμνήστρα πως όταν θα κυριευόταν το Ίλιον, θα μάθαινε το νέο στο Άργος μέσα σε μία μέρα. Το γεγονός περιγράφει ο Αισχύλος στο έργο του Αγαμέμνων. Όπως βλέπουμε και στον χάρτη, η απόσταση Άθου-Μακίστου είναι 180 χλμ με συνέπεια πολλοί ερευνητές(Diels) να αμφιβάλλουν για την μετάδοση ενός φωτεινού σήματος σε τόσο μεγάλη απόσταση. Το πιθανότερο είναι πως σε μικρά νησάκια των Σποράδων θα υπήρχαν και άλλα φρυκτώρια τα οποία ο Αισχύλος ποιητική αδειά παραλείπει να αναφέρει.

" Ἡφαιστος Ἰδης λαμπρῶν εκπέμπων σέλας .
Φρυκτός δε φρυκτόν δεύρ' απ' αγγάρου πυρός
έλαμπεν Ἐδη μεν προς Ερμαίον λέπας
Λήμνου . μέγαν δε πανόν εκ νήσου τρίτον
Αθῶν αίπον Ζηνός εξεδέξατο"

(Πηγή:Αισχύλος-Αγαμέμνονας, στ 281-316)

Εικ. 2: Χάρτης των φρυκτωριών που αναμετάδωσαν την είδηση για την πτώση της Τροίας, από το όρος Ίδη έως τις Μυκήνες.

(Πηγή: WWW.FRICTORIES/WATCHTOWERS_GR)

Πίνακας αρχαίων δικτύων επικοινωνίας

1) Δίκτυα Μυκηναϊκής εποχής

A. Τήνος – Πάρος – Ίος – Θήρα – Κρήτη – Κνωσός –

Γιούχτα – Σίδερο – Κάρπαθος

– Ρόδος – Μικρά Ασία

B. Μυκήνες – Αραχναίον – Μαλέας – Κύθηρα – Αντικύθηρα – Κρήτη

2) Δίκτυο Τροίας – Μυκηνών (1195 - 184 π.Χ.)

Ίλιον – Έρμαιο – Ακράθω – Μάκιστος – Μεσσάπιον –

Κιθαιρώνας – Αραχναίον –

Μυκήνες

3) Δίκτυο προς Μικρά Ασία (500 μ.Χ.)

Δράκοντα (Ικαρία) – Σάμος – Έφεσος – Πάτμος

4) Δίκτυο Περσικών πολέμων (490 π.Χ.)

Σαλαμίνα – Αθήνα – Πάρνηθα – Μεσσάπιον – Μάκιστος –

Σκιάθος – Σκύρος –

Ακράθω – Έρμαιο – Μήθυμα – Έφεσος

5) Δίκτυο Φιλίππου Β΄

Πέλλα – Βέρμιον – Πιερία – Όλυμπος – Δημητριάδα – Όσσα

– Πήλιο – Όθρυς –

Καλλίδρομο – Παρνασσός – Δελφοί – Ελικώνας – Κιθαιρώνας

6) Βυζαντινές καμινοβιγλατορίες (1200 μ.Χ.)

A. Ιερών όρος – Παπίκιον – Όρη Λεκάνης – Παγγαίον – Βερτίσκοι

– Θεσσαλονίκη –

Πέλλα – Βέρμιο – Ασκιο – Βόιο – Τύμφη – Ηγουμενίτσα

– Κέρκυρα

B. Οθωνοί – Κέρκυρα – Κεφαλληνία – Τάραντας – Ιταλία

(Πηγή WWW.MATHSFORYOU.GR)

Με τα χρόνια οι φρυκτωρίες εξελίχθηκαν και άλλαξε ο τρόπος μετάδοσης των μηνυμάτων. Η ανταλλαγή σημάτων χάρη στον Κλεοξένη και τον Δημόκλειτο γινόταν πλέον μέσω κωδικών. Ένα ολοκληρωμένο σύστημα τηλεπικοινωνίας στο οποίο βασίζονται και τα σημερινά σήματα μορς. Η μορφή του είναι η εξής:

	1	2	3	4	5	Πλάκα
1	Α	Β	Γ	Δ	Ε	1η
2	Ζ	Η	Θ	Ι	Κ	2η
3	Λ	Μ	Ν	Ξ	Ο	3η
4	Π	Ρ	Σ	Τ	Υ	4η
5	Φ	Χ	Ψ	Ω		5η

Εικ. 3: το αλφάβητο των τηλεπικοινωνιών.

(Πηγή: Γρηγόρης Χρονόπουλος)

Το αλφάβητο χωρίζεται σε 5 κατηγορίες (γραμμές), που η κάθε μία από αυτές, περιέχει 5 γράμματα (εξαιρείται η 5η κατηγορία που έχει 4 γράμματα). Η κάθε κατηγορία, αντιπροσώπευε και μία ξεχωριστή πλάκα. Πρώτα, ανάβονταν εκατέρωθεν δύο αναγνωριστικοί πυρσοί, για να ετοιμαστεί ο δέκτης και να καταλάβει ο πομπός, ότι ο δέκτης είναι έτοιμος να λάβει το μήνυμα. Μετά, έσβηναν αυτοί οι πυρσοί και άρχιζε η διαδικασία της μετάδοσης του μηνύματος. Το σήμα χωρίζονταν σε δύο μέρη: Το αριστερό και το δεξί. Στο ένα (αριστερό), άναβαν τόσους πυρσούς, όσους χρειαζόνταν για να υποδείξουν τον αριθμό της πλάκας (π.χ. δύο πυρσοί, συνεπώς 2η πλάκα). Στο άλλο (δεξιό), άναβαν τους πυρσούς που υποδείκνυαν τον αριθμό του γράμματος της πλάκας (π.χ. τέσσερις πυρσοί, συνεπώς το 4ο γράμμα). Το 4ο γράμμα της 2ης πλάκας, είναι το Ι. Με αυτόν τον τρόπο, μπορούσαν να μεταδίδουν οποιοδήποτε μήνυμα. Στα φρυκτωρεία, υπήρχαν ειδικά κατασκευασμένες διόπτρες, για να ξεχωρίζουν το αριστερό από το δεξιό τμήμα του μηνύματος. (Πηγή:1. Γρηγόρη Χρονόπουλου. Αφή πυρών, φυσιολατρικό περιοδικό "Ο Παν" τεύχος ν.469, Μάιος-Οκτώβριος 2000, 2. www.panas.gr/periodiko/pyres.html).

ΧΡΟΝΟΛΟΓΗΣΗ

Ως προς την χρονολογηση, με βάση την βιβλιογραφία και τις έρευνες δεν μπορούμε να προσδιορίσουμε με ακρίβεια την χρονολογία που χτίστηκαν αλλά μπορούμε να την προσεγγίσουμε. Έτσι λοιπόν από τα στοιχεία που έχουν προκύψει από τους περιηγητές, από ιστορικούς αλλά και από μαρτυρίες των ανθρώπων στο εκάστοτε νησί, μπορούμε να προσδιορίσουμε τα χρονικά πλαίσια στα οποία προφανώς κατασκευάστηκαν.

Ένα πολύ σημαντικό στοιχείο για τις βίγλες της Ζακύνθου είναι κάποιες χρονολογίες που αναγράφονται πάνω στις βίγλες. Συγκεκριμένα στην βίγλα του Άγιου Χαράλαμπου στο κάτω μέρος

του οικοσήμου υπάρχει η χρονολογία 176(..), με το τέταρτο ψηφίο να έχει υποστεί μεγάλη φθορά και να είναι δυσδιάκριτο. Επίσης στην βίγλα στο Ακρωτήριο που αν και βρίσκεται σε κακή κατάσταση, ερειπωμένη και με τα οικόσημα να έχουν καταστραφεί, υπάρχει και εκεί μια χρονολογία. Η χρονολογία αυτή είναι το έτος 177(..), είναι δηλαδή πολύ κοντά χρονικά με την χρονολογία που αναγράφεται και στη βαρδιόλα του Αγίου Χαράλμπου. Το τέταρτο ψηφίο λείπει και εδώ, αν και έχει υποστεί μικρότερη φθορά και μοιάζει με το ψηφίο «μηδέν». Όσον αφορά την βίγλα στη θέση Γάιδαρος-Τσιλιβί δεν έχουμε κάποιο συγκεκριμένο στοιχείο ως προς την χρονολόγηση, αλλά με βάση τα παραπάνω, με την ομοιότητα που έχει με τις υπολοίπες κατασκευαστικά και με την φθορά που έχει υποστεί στο χρόνο, μπορούμε να υποθέσουμε ότι έχει κατασκευαστεί την ίδια χρονική περίοδο. Η βίγλα στον Άγιο Νικόλαο είναι εντελώς διαφορετική από τις υπόλοιπες και δεν έχουμε κάποια ένδειξη-στοιχείο για την χρονολόγηση της.

Συνοψίζοντας μπορούμε να πούμε ότι οι χρονολογίες που αναγράφονται πάνω στις βαρδιόλες, είναι οι χρονολογίες που κατασκευάστηκαν, αν λάβουμε κιόλας υπ' όψιν το γεγονός ότι μεταξύ 1768-1770 υπηρέτησε στην Ζάκυνθο ως Προβλεπτής ο Claudio Gherardini αλλά και από στοιχεία που μπορούμε να αποσπάσουμε επάνω στις βιγλές,

ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗ

Για τις βιγλές του Ιονίου Πελάγους δεν είναι πολλά τα στοιχεία που υπάρχουν στην βιβλιογραφία, σχετικά με την χωροθέτηση τους. Οι βαρδιόλες που σώζονται σε καλή κατάσταση μέχρι σήμερα είναι ελάχιστες ενώ σε κάποια νησιά δεν σώζεται καμία.

Στην Κέρκυρα, στην Ιθάκη και στους Παξούς περα από το γεγονός ότι δεν σώζεται καμία βαρδιόλα, ούτε καν ερείπια, δεν υπάρχουν κάποια στοιχεία ή χάρτες που να μας δείχνουν σε ποια σημεία του νησιού είχαν χτιστεί ώστε να μπορέσουμε να βγάλουμε κάποια συμπεράσματα σχετικά με την χρονολογία που χτίστηκαν τι εξυπηρετούσαν στα σημεία που χτίστηκαν και ποιο σημείο της θάλασσας ήλεγχαν.

Πιο κάτω στην Κεφαλλονιά, σώζεται μία και μοναδική βαρδιόλα, αλλά λόγω κάποιων επεμβάσεων που υπέστη τα τελευταία χρόνια από τον ιδιοκτήτη του οικοπέδου δεν μπορούμε να συγκντρώσουμε αρκετά στοιχεία.

Στην Λευκάδα επίσης δεν σώζεται καμία βαρδιόλα, αλλά ψάχνοντας στο ιστορικό αρχείο του νησιού βρήκαμε καποιες χειρόγραφες σημειώσεις γραμμένες στα ιταλικά, οι οποίες ανέφεραν απλά τα σημεία που είχαν χτιστεί οι βαρδιόλες την εποχή της ενετοκρατίας.

ΔΙΚΤΥΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΑΣ

Ο πρώτος τύπος επικοινωνίας ήταν με πεζούς ή έφιππους δρομείς. Ο Φίλιππίδης έγινε ο γνωστότερος αγγελιοφόρος δρομέας μεταφέροντας από τον Μαραθώνα στην Αθήνα το μήνυμα της νίκης των Ελλήνων κατά των Περσών, ιδρύοντας, εν αγνοία του αλλά και προς τιμή του, το αγώνισμα του μααραθώνιου. Αλλά και το ολυμπιακό αγώνισμα της σκυταλοδρομίας είναι το κατάλοιπο αρχαίου ταχυδρομικού συστήματος. Η σκυτάλη στην αρχαιότητα είχε το μεταφερόμενο μήνυμα. Λέγεται ότι οι Σπαρτιάτες την χρησιμοποιούσαν συστηματικά.

Ταχειδρομείο Ινκας: Η μέθοδος των αγγελιοφόρων - δρομέων χρησιμοποιήθηκε λίγο πολύ απ' όλους τους λαούς, αλλά γνώρισε εκπληκτική εξέλιξη απ' τους Ίνκας. Η μορφή επικοινωνίας που χρησιμοποιήθηκε στα οροπέδια των Άνδεων ήταν με οργανωμένο δίκτυο δρομέων. Η ταχύτητα του δικτύου ήταν τέτοια που ο Ίνκα στην πρωτεύουσά του ψηλά πάνω στο βουνό λάβαινε κι έτρωγε φρέσκο θαλασσινό ψάρι της ίδιας μέρας!

Περίεργο είναι με τους Ίνκας είναι ότι, αν και είχαν πολύ καλό οδικό δίκτυο με πλακόστρωτους δρόμους και κρεμαστές γέφυρες, δεν χρησιμοποιούσαν οχήματα με τροχούς. Παρόλα αυτά στα παιχνίδια των παιδιών τους έβαζαν ρόδες και μάλιστα περιστρεφόμενες! Σφυρίγματα. Οι Γκουάντσε, οι κάτοικοι των Καναρίων Νησιών, χρησιμοποιούσαν μια ειδική γλώσσα σφυριγμάτων για να επικοινωνούν σε μεγάλες αποστάσεις.

Λέγεται ότι με αυτά τα σφυρίγματα μπορούσαν να επικοινωνούν μέχρι και σε αποστάσεις τεσσάρων χιλιομέτρων. Ο Αυστριακός Δρ. Ντομνίκ Ουέλφερ που μελέτησε αυτή την ιδιόμορφη γλώσσα το 1940 κατέγραψε ένα λεξιλόγιο αποτελούμενο από 2.909 λέξεις. Η παράδοση λέει πως ο Μέγας Αλέξανδρος αν και είχε ήδη επεκτείνει το δίκτυο των φρυκτωριών, εξόρισε χλευάζοντας τον εφευρέτη ενός νέου τηλεγραφικού συστήματος, που θα μπορούσε να ενώσει όλα τα μέρη της αχανούς αυτοκρατορίας του. Αργότερα μετάνιωσε και προσπάθησε να επαναπατρίσει τον άνθρωπο, αλλά δεν τον βρήκε πουθενά.

Οι Κινέζοι, οι Πέρσες, οι Έλληνες, οι Καρχηδόνιοι - όλοι έκαναν χρήση του οπτικού τηλεγράφου και αν πίστευε κανείς όλα όσα έχουν γράψει οι Έλληνες, θα έπρεπε να πιστέψει πως ολόκληρη η Ελλάδα ήταν σκεπασμένη από πύργους τηλεγραφίας και φάρους. Γι' αυτό απορεί κανείς πως οι Ρωμαίοι, πού τόσα έμαθαν από τους Έλληνες στα ζητήματα της επιστήμης και της τέχνης και που ήσαν καλοί μηχανικοί οι ίδιοι, συντέλεσαν τόσο λίγο στην ανάπτυξη της τηλεγραφίας.

Οι ιστορικοί τους ούτε καν την αναφέρουν, και πολύ λίγα γνωρίζουμε από τις επιτεύξεις τους στον τομέα αυτόν.

Οι στρατοί των αρχαίων συχνά είχαν ιδιαίτερο σώμα σηματοδοτών, και θα χτίστηκαν χιλιάδες πύργοι, ώστε τα σήματα της φωτιάς και του καπνού να μεταφέρονται όσο το δυνατό μακρύτερα. Όταν πολιορκούσαν μία πόλη, οι επιτιθέμενοι έστηναν κοντάρια, στα οποία είχαν στερεώσει πυρσούς. Μ' αυτούς μεταβιβάζονταν οι διαταγές και οι απαντήσεις στο διάστημα της επίθεσης. Την μέρα συχνά χρησιμοποιούσαν χρωματιστές σημαίες αντί για σήματα με καπνό. Το ίδιο γινόταν και στις ναυμαχίες - χρησιμοποιούσαν φωτεινά σήματα και χρωματιστές σημαίες. Ο Ασιάτης κατακτητής Ταμερλάνος ήταν ξακουστός για την αποτρόπαιη απλότητα των σημάτων του. Όταν πολιορκούσε μία πόλη, χρησιμοποιούσε μονάχα τρεις σημαίες στα σήματα του. Μία άσπρη σημαία που σήμαινε, «παραδοθείτε, θα δείξω επιείκεια», μία κόκκινη, «θα πάρω εκδίκηση για τον χρόνο που έχασα - όλοι οι αξιωματικοί και οι διοικητές θα πληρώσουν με το κεφάλι τους», και μία μαύρη σημαία που σήμαινε: «θα σάς περάσω όλους από το σπαθί, είτε κυριευτεί η πόλη είτε παραδοθεί». Μηνύματα χαράς ή συγχαρητηρίων δεν υπήρχαν στον κώδικα του Ταμερλάνου... κώδικας σημάτων σημαίων Ένας αρκετά διαδεδομένος τύπος οπτικών σημάτων που χρησιμοποιείται από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα κυρίως απ' τον στρατό, είναι με κινούμενες σημαίες και αντίστοιχο κώδικα κινήσεων. Στο ναυτικό χρησιμοποιείται ακόμη απ' τους σημαιοφόρους.

Αλλά και στα αεροδρόμια παρόμοιο απλουστευμένο σύστημα βοηθάει (αναντικατάστατο μέχρι και σήμερα!) στους ελιγμούς των αεροσκαφών στο αεροδρόμιο. νοηματική 'Αλλα πολύ ενδιαφέροντα συστήματα επικοινωνίας με σήματα των χεριών βοηθάνε όπου η φωνή δεν είναι δυνατή ή επιθυμητή. Χρησιμοποιούνται μέχρι σήμερα σε κάποιο βαθμό από όλους μας, είναι το σύστημα επικοινωνίας των χρηματιστών στις χρηματιστηριακές συνεδριάσεις, των δυτών στις καταδύσεις τους, αλλά κυρίως είναι η γλώσσα των κωφαλάλων. Μάλιστα είναι με τον τρόπο της η πρώτη "εσπεράντο" μιας και τα σήματα έχουν διεθνώς την ίδια έννοια και λίγες είναι οι τοπικές διαφοροποιήσεις λόγω διαφοράς κουλτούρας ή γραμματικής. Αν έχει

κανείς περισσότερα στοιχεία ας με ενημερώσει για τους κώδικες αυτούς και την ιστορία τους. Ένα πολύ καλό λεξικό νοηματικής κωφαλάλων βρίσκεται στο site HandSpeak. Γραφή Braille

Άλλη σύγχρονη κωδικοποιημένη γλώσσα είναι η γραφή Braille που με σύστημα ανάγλυφων κουκίδων δίνει την δυνατότητα σε τυφλά άτομα να μπορέσουν να διαβάσουν με την βοήθεια της αφής. ανακλαστήρες ενίσχυσης.

Τα σήματα από τις φωτιές λέγεται ότι βοηθούταν με ειδικούς ανακλαστήρες να φανούν αρκετά μακριά. Κάποιες γυαλισμένες ασπίδες λένε ότι ήταν πολύ

καλές και για τέτοια χρήση. Αργότερα η χρήση κανονικών κατόπτρων μπορούσε να χρησιμοποιήσει προφανώς και την αντανάκλαση του ηλιακού φωτός για επικοινωνία.

Όπως λέει η Ιστορία, ο περίφημος φάρος της Αλεξανδρείας χρησιμοποιούσε ειδικούς ανακλαστήρες και ίσως και κάποιο ειδικό φακό, ώστε να στέλνει το φως του στην μέγιστη δυνατή απόσταση. Λέγεται μάλιστα ότι παρατηρώντας μέσα από αυτό τον φακό υπήρχε η δυνατότητα να φανούν ευκολότερα τα μακρινά πλοία αλλά και με την βοήθειά του να καούν από μακριά εχθρικά πλοία.

Ο Ιουδαίος Ιστορικός Ιώσηπος αναφέρει τον πρώτο αιώνα μ.Χ. ότι ο φάρος της Αλεξανδρείας ήταν ορατός σε απόσταση 300 σταδίων (περίπου 48 χιλιόμετρα). Συνεπώς συμπεραίνουμε ότι λόγω της καμπυλότητας της γης για να είναι ορατός ο φάρος σε τέτοια απόσταση, πρέπει να είχε ύψος σχεδόν 150 μέτρα. Την ημέρα ήταν ορατός κυρίως απ' τον καπνό της καύσης των ρητινύχων ξύλων. Σε περίπτωση ομίχλης χρησιμοποιούταν μηχανικές σάλπιγγες ώστε να βοηθάνε τα πλοία να προσεγγίζουν το λιμάνι. Παρόμοιες σάλπιγγες χρησιμοποιούταν και σε περίπτωση συναγερμού.

Ταχυδρομικά περιστερία : Γνωστοί χαριτωμένοι αγγελιοφόροι της ιστορίας είναι τα ταχυδρομικά περιστερία. Είχαν την άνεση να επιστρέφουν στην φωλιά τους από πολύ μακρινές αποστάσεις μεταφέροντας και μικρά μηνύματα δεμένα σε μικρή θήκη πάνω τους. Εντυπωσιακή και ανεξήγητη είναι και η ικανότητά τους να

ξαναβρίσκουν την φωλιά τους ακόμα κι αν αυτή έχει μετακινηθεί σε κάποια απόσταση απ' την αρχική της θέση.

Σχεδόν από το 1950 και μετά όμως οι εκπομπές ραδιοφώνου και τηλεόρασης έμπλεξαν ηλεκτρομαγνητικά τόσο πολύ την γήινη ατμόσφαιρα που εμποδίζουν πια τα περιστέρια να ακολουθήσουν το ένστικτό τους και τα κοσμικά σημάδια που γνώριζαν... Τώρα πια είναι μάλλον μάταιο να δοκιμάσετε να στείλετε μήνυμα με ταχυδρομικό περιστέρι εκτός αν τα περιστέρια κατάφεραν να προσαρμοστούν και έμαθαν να αγνοούν τα ηλεκτρομαγνητικά κύματα. ακουστικός τηλεγράφος Κάποιες αναφορές μιλάνε για ειδικές μεταλλικές συσκευές (τηλεβόες) που χρησιμοποιήθηκαν απ' τον στρατό του Μεγάλου Αλεξάνδρου για ακουστικές επικοινωνίες.

Η εμβέλειά τους λέγεται ότι ήταν περίπου 2.500 μέτρα.

Είχαν την μορφή μεταλλικών κυκλικά αναδιπλωμένων χωνιών που αναρτώταν σε τρίποδα. Κάποιοι λένε ότι εδώ έχουμε και την πρώτη μορφή ακουστικού ραντάρ που έδινε την δυνατότητα ακρόασης μακρινών κινήσεων των εχθρών. Το ακουστικό ραντάρ ξαναχρησιμοποιήθηκε με επιτυχία στον 20 αιώνα για έγκαιρη προειδοποίηση των Αγγλων όταν πλησίαζαν τα γερμανικά βομβαρδιστικά. σωληνώσεις τηλεπικοινωνιών

Αναφορά ακουστικών τηλεπικοινωνιών έχουμε και απ' την Κίνα. Μέσα στο περιβόητο Σινικό τείχος (περίπου 9 μέτρα ψηλό με πύργους των 12 μέτρων και με συνολικό μήκος 6.400 χιλιόμετρα!!) υπάρχουν μεταλλικές σωλήνες. Φωνάζοντας μέσα τους η φωνή φτάνει απ' το ένα φυλάκιο στο άλλο. Με αναμετάδοση τα μηνύματα θα μπορούσαν να ταξιδεύουν με σημαντική ταχύτητα κατά μήκος του τείχους.

Το 1782 ο πατήρ Γκωτέ, εικοσιπεντάχρονος καλόγερος, παρουσιάζει την ίδια ιδέα στην συνεδρίαση της ακαδημίας των Επιστημών στο Λούβρο. Ο βασιλιάς Λουδοβίκος ενθουσιάζεται αλλά όταν ο Γκωτέ ζητά χρηματοδότηση για να κατασκευάσει σωλήνες εκατοντάδων η και χιλιάδων μέτρων η βασιλική οικογένεια οπισθοχωρεί τρομαγμένη μπροστά στο υπέρογκο κόστος.

Προφανώς λοιπόν υπάρχει μια μεγάλη παράδοση στις φτηνότερες κατασκευές της Κίνας :Γνωστά παραμένουν και τα αφρικανικά τύμπανα ακουστικής επικοινωνίας. σήματα καπνού.

Ξέρουμε ότι οι Ινδιάνοι της βόρειας Αμερικής χρησιμοποιούσαν σήματα καπνού με κάποιο κώδικα για τις επικοινωνίες τους. Σήματα καπνού την μέρα και φωτιές την νύχτα χρησιμοποιούταν και στο Σινικό τείχος για στρατιωτικές επικοινωνίες. Ακόμα και σήμερα χρησιμοποιούνται καπνογόνα σαν οπτικά σήματα.

Σαν παράδειγμα το πορτοκαλί δηλώνει κίνδυνο. Αντόνιο Μέουτσι και Αλεξάντερ Γκράχαμ Μπέλ Το τηλέφωνο το εφεύρε στα 1857 στη Νέα Υόρκη ο φτωχός Ιταλός μετανάστης Αντόνιο Μέουτσι . Δεν κατόρθωσε να εκμεταλλευτεί ο ίδιος την εφεύρεσή του γιατί δεν είχε χρήματα και την οικειοποιήθηκε ο Αλέξαντρος Γκράχαμ Μπέλ . Η δικαιοσύνη δικαίωσε τον ιδιοφυή και δυστυχή Ιταλό Μέουτσι χωρίς όμως να αποζημιωθεί ποτέ γιατί είχε περάσει διετία .

Τηλεπικοινωνίες: Σύγχρονοι μελετητές των αρχαίων θεάτρων ανακάλυψαν δείγματα από αρχαία σύρματα τοποθετημένα στα διαζώματα αρχαίων θεάτρων. Μια θεωρία αναφέρει ότι λόγω σχήματος και προσανατολισμού των περισσοτέρων θεάτρων κάτι τέτοιο θα μπορούσε αρκετά εύκολα να δημιουργήσει κεραία κατάλληλη για εκπομπή η λήψη ηλεκτρομαγνητικών σημάτων. Συνυπολογίζοντας την αποδεδειγμένη ύπαρξη μπαταριών την ίδια εποχή ίσως να μην είναι πιά τίποτε αδύνατο. Οι ιερείς και όσοι άλλοι είχαν πρόσβαση σε γνώσεις και μύσεις, δεν ξέρουμε ακόμη τι μάθαιναν, αλλά η ικανότητα τέτοιων τηλεπικοινωνιών θα εξηγούσε πολλά σχετικά με μαντεία, χρησμούς και ακριβείς και αξιόπιστες οδηγίες που έδιναν στους κοινούς θνητούς τα τότε ιερατεία.

Τον 16ο και ιδιαίτερα τον 17ο αιώνα, η πειρατεία αποτελεί κανόνα της καθημερινής ζωής. Από το Βόρειο Αιγαίο ως το Μυρτώο και το Λιβυκό πέλαγος τα πειρατικά και κουρσάρικα καράβια παραμονεύουν. Οι απέραντες ελληνικές ακτές με την ιδιαίτερη ακτογραμμή, τους βράχους, τις σπηλιές και τους πάμπολλους αθέατους όρμους είναι ιδανικά κρησφύγετα. Ο περιηγητής Deshayes συμβουλεύει τους ταξιδιώτες για Κωνσταντινούπολη να αποφεύγουν

το ταξίδι με πλοίο, διότι οι πειρατές караδοκούν ανάμεσα στην Κρήτη και την Πελοπόννησο (Στενό Ελαφονήσου).

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον κατά την περίοδο της πειρατείας παρουσιάζει η νήσος Κίμωλος, η οποία έχει κάτι σαν ασυλία από πειρατές και κουρσάρους καθώς φιλοξενεί μόνο περί τις πεντακόσιες γυναίκες και έξι με οκτώ καθολικούς παπάδες για τις ανάγκες των πειρατών του Αιγαίου. Τα ελληνικά κουρσάρικα και πειρατικά είχαν συνήθως στα πληρώματα τους ορθόδοξους παπάδες όπου για τα πειρατικά της Μάνης ήταν απαράβατος κανόνας.

Ο Ιούλιος Βερν το 1883 έως 1888 ακολουθεί θαλάσσιες ρότες με μηχανοκίνητο ιστιοφόρο. Το 1884 γράφει το βιβλίο «Το Αρχιπέλαγος στις φλόγες» (ή «Οι Πειρατές του Αιγαίου») όπου και μας περιγράφει πως στην Μάνη οι μοναχοί ήταν ουσιαστικά βιγλάτορες που караδοκούσαν να φανεί κάποιο πλοίο και με τεχνάσματα μετά να το οδηγήσουν στα βράχια ή σε κάποιο ύφαλο. Έτσι λοιπόν μπορούσαν οι ντόπιοι να πλιατσικολογήσουν χωρίς κινδύνους. Τέλος αναφέρεται διεξοδικά στην περιοχή της Μάνης του Μαραθιά, Κυθήρων και Αντικυθήρων.

Σ' όλα τα νησιά του Αρχιπελάγους και στις παράκτιες περιοχές υπήρχαν παρατηρητήρια, βίγλες, απ' όπου οι βιγλάτορες παρακολουθούσαν μέρα και νύχτα τα καράβια που πλησίαζαν στη στεριά και ειδοποιούσαν τον πληθυσμό μόλις διέκριναν κάποιο πλοίο. Βάρδια 276μ. (από τις βάρδιες του εκάστοτε βιγλάτορα) ονομάζεται η υψηλότερη κορυφή του νησιού της Ελαφονήσου που χρησιμοποιήθηκε ως Βίγλα από τους σημερινούς της κατοίκους τον Β' παγκόσμιο πόλεμο όπως και πρότερα από Πειρατές και Κουρσάρους.

Διαβόητος έμεινε σε όλη την Μεσόγειο ο Έλληνας εξωμότης πειρατής και κουρσάρος Μπαρμπαρόσα (Κοκκινογένης). Στην ουσία όμως δεν επρόκειτο για έναν αλλά για δύο αδέρφια, οι οποίοι κατάγονταν από τη Λέσβο και ήταν εγγόνια παπά. Το 16ο αιώνα είχαν καταληστέψει με τα πλοία τους όλα τα παράλια της ανατολικής Μεσογείου και τις βενετοκρατούμενες Κυκλάδες, σπέρνοντας τον τρόμο σε όλο το Αιγαίο με απίστευτη αγριότητα, δημιουργώντας μέχρι και δικό τους κράτος (Μπαρμπαριά) και κόβοντας δικό τους

νόμισμα. Είναι γεγονός ότι κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας στο χώρο της Ανατολικής Μεσογείου επιδίδονται στην πειρατεία άνθρωποι κάθε εθνικότητας και θρησκείας' από νησιώτες μέχρι Τυνήσιους, Βενετούς, Σικελούς και Τούρκους. Πειρατές ήταν και οι Μανιάτες. Τη Μάνη την ονόμαζαν Μεγάλο Αλγέρι. Τον 18 αιώνα, η Μάνη ζει από πειρατικές επιδρομές αποκλειστικά. Όταν δεν ταξιδεύουν με τα καράβια τους, ενεδρεύουν περιμένοντας να παρασυρθεί κάποιο καράβι στην ακτή από την κακοκαιρία ή από τα δόλια τεχνάσματα τους. Αρχές 19ου αιώνα ο αριθμός των ελληνικών πλοίων που επιδίδονται σε πειρατικές επιδρομές αυξάνεται σταθερά εξαιτίας της δυσμενούς τροπής που παίρνει ο Αγώνας. Στις αρχές του 1828 ήταν περί τα 1.500 πλοία και 50.000 ναύτες που ασχολούνται συστηματικά με την πειρατεία και λυμαίνονται το Αιγαίο. Από τον Ελλήσποντο ως τη Ρόδο και τα ανατολικά παράλια της Πελοποννήσου οι πειρατές προκαλούν με τη δράση τους πάμπολλα προβλήματα. Αυτός που τελικά κατόρθωσε να ελέγξει την κατάσταση, ήταν ο Καποδίστριας όταν ήρθε τον Ιανουάριο του 1828 στην Ελλάδα, για να αναλάβει τη διακυβέρνηση της χώρας. Η καταστολή της πειρατείας υπήρξε άμεση και εντυπωσιακή. Η πειρατεία εκριζώθηκε με τη σύσταση δύο ελληνικών μοιρών υπό τον Ανδρέα Μιαούλη και τον Κωνσταντίνο Κανάρη. Ωστόσο η δολοφονία του Καποδίστρια (1831) και η αναρχία που ακολούθησε, αναζωπύρωσε τη δραστηριότητα των πειρατών, μολονότι η Ελλάδα από το 1830 ήδη άρχισε τον ελεύθερο πολιτικό της βίο, που δεν της εξασφαλίζει όμως και την ανάλογη ευνομία. Η εμφάνιση πειρατικών πλοίων στην ελληνική θάλασσα διακόπηκε οριστικά το 1850, όταν το Πολεμικό Ναυτικό ανέλαβε την καταδίωξή τους με την παράλληλη δράση και ξένων στόλων καταστρέφοντας οριστικά τα πειρατικά ορμητήρια του Αιγαίου. Από τη χρονιά αυτή ξεκινάει ως ένδειξη ελευθερίας και το άσπρισμα των σπιτιών στα νησιά του Αιγαίου από τους ντόπιους, καθώς δεν υπάρχει πια ο κίνδυνος θέασης των χωριών από τους πειρατές.

Τηλέγραφος του Αινεία: (330 π. Χ.) Ο Αρκάδας στρατηγός Αινείας ο Τακτικός, σπουδαίος στις μάχες αλλά και στις τεχνικές κατασκευές, όπως αναφέρει ο ίδιος στο έργο του "Πολιορκητικά", γύρω στο 330 π. Χ. είχε επινοήσει ένα πολύ έξυπνο σύστημα τηλεγραφίας. Την περιγραφή και τη λειτουργία της συσκευής διέσωσε ο ιστορικός Πολύβιος (201 - 121 π. Χ.). Σύμφωνα με αυτόν στους σηματοδοτικούς σταθμούς υπήρχαν δυο πανομοιότυποι κάδοι με μορφή κυλίνδρου γεμάτοι με νερό μέχρι το ίδιο σημείο που είχαν στη βάση τους από μια βρύση ίδιας διαμέτρου, ώστε, όταν έτρεχε το νερό η ροή του να ήταν η ίδια και στους δύο κάδους. Το ύψος των κάδων ήταν περίπου 1,5 μέτρο και το πλάτος τους περίπου μισό μέτρο.

Πάνω στο νερό του κάθε κάδου επέπλεε ένα ξύλινο ραβδί που ήταν κάθετα στηριγμένο σε ένα κυλινδρικό φερό, που είχε διάμετρο λίγο μικρότερη από την αντίστοιχη των δοχείων. Το ραβδί ήταν χωρισμένο σε παράλληλους κύκλους που είχαν απόσταση περίπου 6 εκατοστών μεταξύ τους. Στα κενά αυτών των κύκλων ήταν σημειωμένες διάφορες κωδικοποιημένες πληροφορίες, στρατιωτικής φύσης περισσότερο, οι ίδιες και στους δύο κάδους. Τέτοιες πληροφορίες μπορεί να ήταν "εισβολή εχθρικού στρατού", "εμφάνιση πλοίων", "κινήσεις στρατευμάτων", κ. λ. π.

Όταν επρόκειτο να μεταδοθεί ένα μήνυμα, ειδοποιούσαν για την πρόθεσή τους τον επόμενο σταθμό υψώνοντας ένα πυρσό. Μόλις ο απέναντι σταθμός απαντούσε ότι έλαβε το σήμα, υψώνοντας κι αυτός πυρσό, ο πομπός ύψωνε τον πυρσό του και πάλι και άνοιγαν και οι δυο τις βρύσες να τρέξουν ταυτοχρόνως. Όταν το ραβδί, καθώς κατέβαινε, έφθανε στο μήνυμα που ήθελαν να μεταδώσουν στα χείλη του κάδου, τότε ο πομπός χαμήλωνε τον πυρσό και έκλεινε τη βρύση του. Ο λήπτης έκλεινε και αυτός τη δική του βρύση. Τα μηνύματα έφταναν και στους δυο σταθμούς στο ίδιο σημείο. Ο λήπτης γινόταν μετά πομπός στον επόμενο σταθμό, κ. ο. κ. Το σύστημα αυτό είχε το μειονέκτημα να είναι αργό και να μην μπορεί να δώσει ακριβείς πληροφορίες πέρα από κάποιες απλές αναφορές για τις εχθρικές κινήσεις.

Το σύστημα αυτό στηρίζεται στο συγχρονισμό των κινήσεων πομπού και δέκτη, κάτι που συναντάμε και στα τηλεπικοινωνιακά συστήματα.

Οι Καρχηδόνιοι συμπλήρωσαν και βελτίωσαν τον υδραυλικό τηλεγράφο του Αινεία του Τακτικού.

Οπτικός τηλεγράφος ή τηλεγράφος του Πολύβιου:(350 π. Χ)Ο Έλληνας ιστορικός Πολύβιος μας περιγράφει έναν άλλο τρόπο επικοινωνίας των Αλεξανδρινών Κλεοξένη και Δημοκλείτου που επινοήσαν το 350 π. Χ. και ήταν πράγματι επαναστατικός.

Στο σύστημα αυτό ο πομπός και ο δέκτης είχαν ο καθένας από δυο τοίχους που απείχαν μεταξύ τους λίγα μέτρα και ο σταθμός που έκανε το δέκτη μπορούσε να τους διακρίνει εύκολα με κάποια διόπτρα. Η επικοινωνία με αυτόν τον τρόπο αποδείχτηκε ότι ήταν δυνατή μέχρι 30 χιλιόμετρα.

Η κατασκευή των τοίχων έμοιαζε με πολεμίστρες , με έξι εσοχές και πέντε κοιλότητες. Η κάθε κοιλότητα φιλοξενούσε και από μια πυρσεία και είχε πλάτος περίπου ένα μέτρο. Όπως έβλεπε το σταθμό εκπομπής ο δέκτης, ο αριστερός τοίχος αντιστοιχούσε στη σειρά των γραμμάτων και ο δεξιός στη στήλη των γραμμάτων. Είχαν χωρίσει τα γράμματα της αλφαβήτου σε πέντε ομάδες και σε πέντε στήλες, με την τελευταία σειρά και στήλη να έχουν από ένα γράμμα λιγότερο. Το κάθε γράμμα αντιστοιχούσε σε κάποια σειρά και κάποια στήλη και με κατάλληλα ανάμματα των πυρσών ο λήπτης λάμβανε τα γράμματα ένα ένα. Κάθε ζευγάρι αριθμών αντιστοιχούσε και σε ένα γράμμα της αλφαβήτου.

Αν άναβαν δηλ. πρώτα δύο πυρσοί και μετά τρεις , σήμαινε τη δεύτερη στήλη και την τρίτη γραμμή δηλ. την αποστολή του γράμματος Μ κ. λ. π. Με τον τρόπο αυτό γίνονταν οι αποστολές όλων των γραμμάτων. Ο Πολύβιος αναφέρεται στην απλότητα και στην ακρίβεια που παρείχε αυτός ο κώδικας επικοινωνίας. Οι πυρσοί είχαν

επάλειψη ρετσινιού ή ακάθαρτου πετρελαίου, που ήταν γνωστό από τότε στο Κερί της Ζακύνθου, όπου και σήμερα αναβλύζει. Ο Αισχύλος μιλάει για το "άγγαρο πυρ" (άσβεστο πυρ) των φρυκτωριών.

Τα δυο αυτά συστήματα των αρχαίων Ελλήνων ο οπτικός και ο υδραυλικός τηλεγράφος είχαν τα μεγάλα μειονεκτήματα γιατί ήταν πολύ αργά στη μετάδοση ενός μεγάλου μηνύματος και χρειάζονταν να είναι σε ετοιμότητα ένας μεγάλος αριθμός από σταθμούς αναμετάδοσης, για την αποστολή και λήψη μηνυμάτων. Ήταν όμως τα πρώτα συστήματα μετάδοσης πληροφοριών σε μεγάλη απόσταση και χρησιμοποιήθηκαν για πολλούς αιώνες σε πολλά σημεία στην Ελλάδα και αλλού. Και τα δύο συστήματα επικοινωνίας των αρχαίων Ελλήνων, ο οπτικός και ο υδραυλικός τηλεγράφος, είχαν τα μεγάλα μειονεκτήματα ότι ήταν πολύ αργά για τη μετάδοση ενός μεγάλου μηνύματος και χρειάζονταν ακόμη να είναι σε ετοιμότητα ένας μεγάλος αριθμός από σταθμούς αναμετάδοσης, για την αποστολή ενός μηνύματος. Πέρασαν, όμως, στην ιστορία σαν τα πρώτα συστήματα μετάδοσης πληροφοριών σε μεγάλη απόσταση και χρησιμοποιήθηκαν για πολλούς αιώνες.

Η γερμανική εφημερίδα «Frankfurter Zeitung» περιέγραψε το 1912 μια νέα λυχνία ακετυλενίου, που ήταν ορατή σε μια απόσταση 75 χιλιομέτρων τη νύχτα και η οποία χρησιμοποιήθηκε από τον γερμανικό στρατό αντί για τον τηλεγράφο, το τηλέφωνο και τον ασύρματο για τον απλούστατο λόγο ότι τα τελευταία μέσα επικοινωνίας, εκείνη τουλάχιστον την εποχή, είτε τα παρακολουθούσε ο εχθρός ή γίνονταν άχρηστα σε περίπτωση κακών καιρικών συνθηκών.

Σταθμός αρχαίων φρυκτωριών πρέπει να υπήρχε ακόμα και στο σημερινό Καβοντόρο της Εύβοιας (όπου βρέθηκαν μεγάλα τείχη και τρία δωμάτια), στη δυτική Κρήτη για επικοινωνία με τα Κύθηρα και στο ακρωτήριο Μαλέας.

Πολλοί μεγάλοι ιστορικοί αναφέρονται στις Ηράκλειες Στήλες (σημερινό Γιβραλτάρ) που σύμφωνα με τη Μυθολογία τις δημιούργησε ο Ηρακλής, όπου με τις φωτιές και τους καπνούς που

άναβαν καθοδηγούσαν τους ναυτιλλομένους στο ταξίδι τους στον άγνωστο τότε Ατλαντικό Ωκεανό.

Η ντόπια παράδοση λέει, ότι ακόμη από την εποχή των μεγάλων εμπόρων των Φοινίκων και των αρχαίων Ελλήνων και μέχρι και την εμφάνιση του ηλεκτρικού τηλέγραφου, ενημερώνονταν οι ντόπιοι έμποροι για την άφιξη των πλοίων από τα φωτεινά σήματα του βράχου του Γιβραλτάρ.

Οι Ισπανοί εκτιμούν πολύ αυτήν την προσφορά των αρχαίων Ελλήνων και τη διατηρούν σαν μουσειακό του μνημείο. Ο πύργος που υπήρχε στις Ηράκλειες Στήλες, αφού καταστράφηκε από πολλούς επιδρομείς, ξανακτίστηκε στην ίδια ακριβώς θέση την εποχή του Αυγούστου Καίσαρα, σαν οχυρό και σταθμός τηλεπικοινωνιών των Ρωμαίων και χρησιμοποιήθηκε μέχρι ακόμα και το 1682 μ.Χ.

Ο Καρχηδόνιος στρατηλάτης Αννίβας (3ος αιώνας π.Χ) συντήρησε και χρησιμοποίησε κι αυτός τις Ηράκλειες Στήλες και είχε ακόμη ένα μεγάλο δίκτυο επικοινωνιών από το Μαρόκο ως το Φάρο της Αλεξάνδρειας και από την Καρχηδόνα - Σικελία - Ιταλία.

Οι Καρχηδόνιοι συμπλήρωσαν και βελτίωσαν τον υδραυλικό τηλέγραφο του Αινεία του Τακτικού, τον οποίο και χρησιμοποίησαν στο Σικελικό πόλεμο για επικοινωνία με την πρωτεύουσα τους από απόσταση 134 χιλιομέτρων και με ενδιάμεσο σταθμό το νησί Παντελαρία.

Ευρύ δίκτυο: Οι Ρωμαίοι αυτοκράτορες Τραϊανός και Αδριανός (1ος και 2ος αιώνας μ.Χ.) εγκατέστησαν ένα πολύ ευρύ δίκτυο φρυκτωριών με 6.000 χιλιόμετρα κάλυψης και με 1.500 σταθμούς αναμετάδοσης. Άλλος σημαντικός σταθμός τηλεπικοινωνιών ήταν το «καιροσκοπείο» στην κορυφή του Αθω, όπως το μνημονεύει ο Αναξίμανδρος, δηλ. μετεωρολογικός σταθμός και φρυκτώριο που η ιστορία του ξεκινά από τις Γιγαντομαχίες της Μυθολογίας και φθάνει μέχρι και τη σημερινή εποχή, όπου οι καλόγεροι βοηθούν τα πλοία στον προσανατολισμό τους.

Η βουνοκορφή του Μεσσάπιου της Εύβοιας έχει κι αυτή τη δική της ιστορία σαν θέση φρυκτωρίου και μετέπειτα ναυτικού φάρου, όπως και το φρυκτώριο του Δράκανου της ανατολικής Ικαρίας. Άλλα φρυκτώρια που αναφέρονται στη Μυθολογία και στην

ιστορία είναι της Ανάφης, του Γιούχτα (βουνό στην Κνωσό του Ηρακλείου Κρήτης), το ακρωτήριο Σίδερο, ο ναός του Ποσειδώνα στο Σούνιο, το Άκτιο, το άγαλμα της Αθηνάς στην Ακρόπολη κ.α. Πολλά από αυτά τα σημεία είναι και σήμερα τηλεπικοινωνιακοί φάροι.

Ένα από τα επτά θαύματα του αρχαίου κόσμου ήταν και ο Φάρος της Αλεξάνδρειας που λειτουργούσε και σαν τηλεπικοινωνιακό κέντρο. Ο Φάρος χτίστηκε το 279 π.Χ. επί Πτολεμαίου Β'. Γκρεμίστηκε από μεγάλους σεισμούς κατά τον 12ο και 14ο αιώνα και πρόσφατα Γάλλοι και Αιγύπτιοι αρχαιολόγοι έχουν εντοπίσει και ανασύρει από το βυθό πολλά από τα κομμάτια του. Ο Φάρος ήταν χτισμένος από άσπρο μάρμαρο, είχε ύψος 150 μέτρα και ήταν εφοδιασμένος με έναν υδραυλικό μηχανισμό για να ανεβαίνουν τα καύσιμα στην κορυφή του, όπου υπήρχε κάποιο σύστημα αντανάκλασης του φωτός που ήταν ορατό σε μια ακτίνα 50 χιλιομέτρων.

Στη βάση του οικοδομήματος υπήρχαν 300 δωμάτια για τους μηχανικούς και τους τεχνικούς, στους οποίους είχε ανατεθεί η συντήρηση και η λειτουργία του.

Πραγματικός άξονας του κόσμου, με τη φωτιά που άναβε στην κορυφή του, όπως γράφει ο Στράβων, χρησίμευσε για τον καθορισμό του πρώτου μεσημβρινού.

Ακόμη και οι αρχαίοι Αιγύπτιοι είχαν δίκτυο φρυκτωριών για να πληροφορούνται έγκαιρα για τις πλημμύρες του Νείλου. Ο Κολοσσός της Ρόδου οδηγούσε κι αυτός τους ναυτικούς με το χρυσό του στεφάνι και το φανάρι του.

Ο «Φάρος της Μεσογείου» ήταν το ενεργό ηφαίστειο Στρόμπολι των Λιπέρων Νήσων, βορειοδυτικά της Σικελίας.

Από τα γνωστότερα παραδείγματα μετάδοσης μηνύματος με σήματα φωτιάς είναι η είδηση της πτώσης της Τροίας. Ο Αγαμέμνων προτού ξεκινήσει για την εκστρατεία (12ο π.Χ. αιώνα) υποσχέθηκε στη γυναίκα του Κλυταιμνήστρα πως όταν θα κυριευόταν το Ίλιον, θα μάθαινε το νέο στο πυργος μέσα σε μία μέρα. Το γεγονός περιγράφει ο Αισχύλος στο έργο του Αγαμέμνων. Όπως βλέπουμε και στον χάρτη, η απόσταση θου-Μακίστου είναι 180 χλμ με συνέπεια πολλοί

ερευνητές (Diels) να αμφιβάλλουν για την μετάδοση ενός φωτεινού σήματος σε τόσο μεγάλη απόσταση. Το πιθανότερο είναι πως σε μικρά νησάκια των Σποράδων θα υπήρχαν και άλλα φρυκτώρια τα οποία ο Αισχύλος ποιητική αδεία παραλείπει να αναφέρει.

Η μελέτη των Φρυκτωριών εμφανίζει αρκετό ενδιαφέρον αλλά και δυσκολία, τσό γιατί πολλοί από αυτούς τους αρχαίους πύργους έχουν καταστραφεί εντελώς, όσο γιατί όσοι διασώζονται δεν μας είναι εύκολο να τεκμηριώσουμε την χρήση τους. Τα πράγματα μπερδεύονται ακόμη περισσότερο όταν αναφέρονται και σοβαρές απόψεις για πυραμίδες ή μικρά φρούρια.

Έτσι δεν είναι λίγοι οι ερευνητές (Curtius, Donalson, Manatt) που θεωρούν πως τα ερείπια στο χωριό Ελληνικό, έξω από Κεφαλάρι του πύργους, δεν είναι πυραμίδα αλλά μία φρυκτωρία . (εικόνα)

Όσον αφορά τα πολλά μικρά αρχαία κτίσματα στην περιοχή της Αργολίδας, οι ερευνητές τα θεωρούν περισσότερο ως μικρά οχυρά στρατηγικών θέσεων, τα μικρά πολυάνδρια όπως τα αποκαλεί και ο Πausanias, και όχι ως φρυκτωρίες.

Παραποτάμιοι νεολιθικοί οικισμοί ήταν οι τούμπες αυτές η πρώτη κοντά στο δρόμο, και η δεύτερη λίγο νοτιότερα κοντά στο χωριό Παραδημή. Η δεύτερη έχει πρόχειρα ανασκαφεί κατά την προπολεμική περίοδο και τα ευρήματα της αξιόλογα και ενδιαφέροντα, όπως αγγεία και λίθινα και κοκάλινα εργαλεία είναι εκτεθειμένα στις βιτρίνες του Αρχαιολογικού Μουσείου Κομοτηνής. Μνημεία, τεκμήρια πανάρχαια μιας ζωής που άνθισε στην περιοχή και συνεχίστηκε αδιάλειπτα μέσα στους αιώνες ως την εποχή μας. Εξ άλλου και τα ονόματα Παραδημή και του διπλανού της χωριού Κρανοβούνιον είναι ονόματα βυζαντινών φρουριών από την εποχή του Ιουστινιανού. Φρουριών και οχυρών που είχαν σκοπό να φρουρούν αυτό τον πλούσιο και παραγωγικό τόπο. (Πηγή: www.diktia/frikto_http.gr)

Η ΕΝΕΤΟΚΡΑΤΙΑ ΣΤΟ ΙΟΝΙΟ

Κέρκυρα

Η Βενετσιάνικη κυριαρχία ξεκίνησε το 1386 για την Κέρκυρα. Αν και στην αρχή Καστελλάνος του Αγγελόκαστρου ήταν ένας Βενετός, αργότερα, με συμφωνία των Κερκυραίων αποφασίστηκε να διορίζεται κάποιος μετα ψηφοφορίας που γίνονταν από το συμβούλιο των 150 της Κέρκυρας. Για αρκετά χρόνια, ζούσαν σχετικά ήρεμα στο νησί, μέχρι την πολιορκία της Τουρκίας το 1537. Το Αγγελόκαστρο, μαζί με το Παλαιό και το Νέο Φρούριο, απέτρεψαν την εισβολή των Τούρκων στο νησί. Λέγεται πως και οι 3000 υπερασπιστές του Αγγελόκαστρου σώθηκαν, και οι Τούρκοι έφυγαν απογοητευμένοι από το "δαιμονικό αυτό Κάστρο" που στοίχισε τόσες ζωές. Οι ακτές του βάφτηκαν με αίμα ανατολίτικο. Είναι κοινό μυστικό, πως το σημείο που βρίσκεται το Αγγελόκαστρο είναι ορατό από τα άλλα 2 μεγάλα Φρούρια της Κέρκυρας. Κατά την διάρκεια των πολιορκιών, επικοινωνούσαν με φωτεινά σήματα μεταξύ τους. Μετά από μια μακρά περίοδο ακμής, τελικά το Αγγελόκαστρο παραδόθηκε τους Γάλλους στα 1797, κάτι που σηματοδότησε και τον παροπλισμό του τελικά. Η Βρετανική Αυτοκρατορία, στην περίοδο κατοχής της Κέρκυρας (1814-1864) δεν χρησιμοποίησε καθόλου το ξακουστό προπύργιο της Δυτικής Ακτής, κι αυτό εγκαταλείφθηκε οριστικά. Στο σημείο που βρίσκονταν έγινε καταφύγιο αστέγων και άγριων ζώων για αρκετά χρόνια. Όπως γράφει και ο Λάμπρος Πορφύρας:

*"...το κάστρο τ` άπαρτο τ` άρπαξε η Λησμονιά.
Κι ολόγυρα της έπνιξε μαύρη σιωπή τον ήχο,*

*Στον άδειο πύργο φώλιασε για πάντα η σκοτεινιά.
Και η χλόη της μούχλας έντυσε το ραγισμένο τοίχο.
Ποτέ με τέτοιαν άτιμην οχτρός παλληκαριά
Το Κάστρο δεν το χτύπησεν, έτσι που το ρημάζει
σιγά, κι ολοένα η Λησμονιά, έτσι που αργά κι αργά
Κουρσεύει και σκορπολογά, γκρεμίζει και σωριάζει..."*

Την οχύρωση του νησιού οι Βενετοί άρχισαν το 1402. Κύριο βάρος δόθηκε στη διαμόρφωση του παλαιού φρουρίου, που με την τάφρο μεταβλήθηκε σε τεχνικό νησί. Μετα το 1537 ο αρχιτέκτονας Μικέλε Σανμικέλι κατέστρωσε γενικό σχέδιο οχύρωσης της πόλης και το παλιό φρούριο πήρε την πρώτη του μορφή. Τότε διαμορφώθηκε και η Σπιαναδα. Το 1576 άρισαν να κτίζονται το τείχος της πόλης και το νέο φρούριο. Τέσσερεις πύλες επέτρεπαν την επικοινωνία με την θάλασσα και την εξοχή. Η πόλη της Κέρκυρας είναι το πολιοδομικό συγκρότημα που διασώζεται στα Ιόνια νησιά με την παλαιότερη μορφή του, καθώς το Αργοστόλι και η πόλη της Ζακύνθου καταστράφηκαν απο σεισμούς το 1953.

Ζάκυνθος

Έτσι, στα 1485, παίζοντας ένα αξιοθαύμαστο διπλωματικό και πολεμικό παιχνίδι με τους Τούρκους, η Βενετία καταλαμβάνει τη Ζάκυνθο. Η κατάληψη του νησιού από τους Βενετούς σημαίνει την απαρχή της νεώτερης ιστορικής περιόδου, η οποία μας ενδιαφέρει περισσότερο.

Δύο είναι τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της περιόδου αυτής, που την κάνουν να διαφέρει ουσιαστικά από την προηγούμενη περίοδο της Φραγκοκρατίας: η εισαγωγή μίας οργανωμένης και έμπειρης

διοικητικής μηχανής και η παραχώρηση μιας ουσιαστικής ανεξιθρησκίας. Η Ζάκυνθος , αποκτά ιδιαίτερη σημασία για την Βενετία, η οποία δημιουργεί ένα πνεύμα συνεργασίας με τους ίδιους τους κατοίκους του νησιού, για να αποκτήσει την καλύτερη κοινωνική, οικονομική και αμυντική οργάνωση

Κεφαλονιά

Το νησί γύρω στα 394-1185 π.χ αποτέλεσε ένα από τα ιόνια θέματα της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, το "Θέμα Κεφαλληνίας" και συντέλεσε κατά πολύ στην αντιμετώπιση πειρατών αραβικής προέλευσης. Από το 1185 και για ένα διάστημα το νησί είναι ελεύθερο και ανεξάρτητο μέχρι το 1195 όπου το νησί καταλαμβάνουν οι Βενετοί και την εξουσία κατέχουν οι Ορσίνι.

Το 1357 το νησί περιέρχεται στους Τόκκους και το 1479 στους Τούρκους. Η τουρκική κατοχή θα κρατήσει στο νησί 17 χρόνια και χωρίζεται σε δύο φάσεις, η πρώτη (1479-1481) και η δεύτερη (1485-1500). Η κατάκτηση του νησιού από τους Τούρκους είχε σαν αποτέλεσμα την κατάλυση του νησιού σε πολλούς τομείς. Οι Βενετοί μετά το 1500 θα προσπαθήσουν να ανασυγκροτήσουν ότι κατέστρεψε η βάρβαρη Οθωμανική αναληγσία. Σε συνεργασία με τους ντόπιους θα προσπαθήσουν να διαμορφώσουν διοικητικά και πολιτισμικά την φυσιογνωμία του νησιού. Το φρούριο του Αγ. Γεωργίου μέχρι το 1757 θα αποτελέσει το κέντρο δράσης των Βενετών και την τότε πρωτεύουσα του νησιού. Η περιοχή θα ακμάσει και περίφημοι ναοί χτίζονται, όπως της Αγ. Παρασκευής, των Αγ. Θεοδώρων, της Ευαγγελίστριας και του Αγ. Νικολάου, γοητευτικά υπέροχα δείγματα εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής με επιρροές από την βενετική τεχνοτροπία και ιταλική αναγέννηση. Η πρωτεύουσα του νησιού λόγω κυρίως εμπορικών συμφερόντων μεταφέρεται το 1757 στο Αργοστόλι, όπου παραμένει μέχρι και σήμερα η μεγαλύτερη

πόλη, λιμάνι και τουριστικό παραθαλάσσιο κέντρο. Η παράδοση του νησιού στους Βενετούς αναπαρίσταται σε έργο του κρητικού ζωγράφου Γεώργιου Κλόντζα το οποίο φιλοξενείται στη Μαρκιανή βιβλιοθήκη της Βενετίας. Στο Αργοστόλι, την πλέον πρωτεύουσα του νησιού θα διοικήσουν 17 Βενετοί μέχρι την παράδοση του νησιού στους Γάλλους από τον Ιάκωβο Μανίη. Εκείνη την εποχή υπήρχε το Συμβούλιο της Κοινότητας, διοικητικό σώμα το οποίο αποτελούσαν Ευγενείς οι οποίοι ήταν εγγεγραμμένοι στην περίφημη Χρυσή Βίβλο, κάτι που θύμιζε την παλιά βουλή που πριν από αιώνες λειτούργησε στο νησί. Με τους Βενετούς στην εξουσία, οι Κεφαλλονίτες αναπτύσσουν έντονες και δραστήριες σχέσεις με κράτη της Δύσης, με αποτέλεσμα την εισχώρηση και μερική αφομοίωση πνευματικών και υλικών αξιών. Η επιρροή της Δύσης στο νησί είναι εμφανές κυρίως στον πολιτισμό και ιδιαίτερα στην παιδεία, όπου οι νέοι που σπουδάζουν στην Βενετία και Πίζα μεταφέρουν στο νησί φιλελεύθερες ιδέες. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα την κοινωνική, πνευματική και πολιτισμική ανασυγκρότηση και αφύπνιση των κατοίκων του νησιού. Μία από τις μορφές που ξεχώρισαν στο νησί σύμφωνα με τον ιστορικό μελετητή W. Miller κατά την κυριαρχία από τους βενετούς, αποτελεί η βασίλισσα των Ρωμαίων, η Φραγκίσκα σύζυγος του ηγεμόνα Κάρολου Α, γνωστή ως “Francisca Dei Gratia Vassilissa Romeorum” ή ως μεσαιωνική Πηνελόπη.

Λευκάδα

Από το 1204 το νησί είχε γίνει το μήλο της έριδος ανάμεσα στο δεσποτάτο της Ηπείρου και τους ηγεμόνες της Κεφαλληνίας (Ορσίνι). Το 1362 πέρασε στους Τόκκους, που το κράτησαν ως το 1479. Τότε το κατέλαβαν οι Τούρκοι, το ανακατέλαβαν οι Βενετοί το 1502-1503, οπότε πέρασε οριστικά στους Τούρκους μέχρι το 1634. Με την εκστρατεία του Φραγκίσκου Μοροζίνη επανήλθε στους Βενετούς τους οποίους βοήθησαν Κερκυραίοι. Ζακύνθιοι και Κεφαλονίτες.

ανάμεσα στους τελευταίους διακρίθηκε ο Άγγελος Δελλαδέτσιμας. Πολέμησε ακόμη ο επίσκοπος Κεφαλληνίας Τιμόθεος Τυπάλδος με ιερείς και μοναχούς. Τότε δημιουργήθηκε η Αμαξική (Χώρα-Λευκάδα σημερινή πρωτεύουσα) και συγκροτήθηκε το τοπικό Συμβούλιο από εβδομήντα μέλη. Το φρούριο της Αγίας Μαύρας παρέμενε η έδρα της διοίκησης.

Οι Βενετοί φρόντισαν αμέσως για την ανάπτυξη του νησιού βελτιώνοντας τις αλυκές, τα ιχθυοτροφεία, επιβάλλοντας την φύτευση ελαιόδεντρων και κατασκευάζοντας σιταποθήκη. Κατά τον πόλεμο του 1714-1716 η Λευκάδα καταλήφθηκε προσωρινά από τους Τούρκους, αλλά κατόπιν η βενετική κυριαρχία επεκτάθηκε ως τη Βόνιτσα και τον Αμβρακικό κόλπο. Το νησί υπέστη αλλεπάλληλες ζημιές από σεισμούς, που σε διάστημα μικρότερο του αιώνα αριθμούνται σε δέκα. όπως καταστροφική υπήρξε η επιδημία πανώλης στα 1743. Ενώ το 1479 ο πληθυσμός ανερχόταν σε 25.000 κατοίκους, το 1684 είχε κατέβει σε 9.000. Με αλλεπάλληλες αφίξεις προσφύγων από την Πρέβεζα από την Ακαρνανία ή ακόμη και από τη Χίο ο πληθυσμός το 1778 έφθασε τους 15.000 κατοίκους. Οι Χιώτες εγκαταστάθηκαν κυρίως στο Μεγανήσι. Η ορθόδοξη Εκκλησία διοικείται από (αρχι)επίσκοπο που εξέλεγαν οι τοπικοί κληρικοί και εκπρόσωποι της κοινότητας, μαζί με τη βενετική διοίκηση.

Η γεωγραφική θέση της Λευκάδας είναι πλεονεκτική, γιατί βρίσκεται στην είσοδο του Αμβρακικού Κόλπου. Η εμπορική κίνηση στον κόλπο αυτό ήταν από τον 15ο αι. πολύ ζωηρή, καθώς οι συναλλαγές γίνονταν στην περιοχή της Άρτας, όπου έφθαναν τα προϊόντα από τη Θεσσαλία, την Ήπειρο και τη νοτιοδυτική Ελλάδα. Με τον τρόπο αυτό το νησί είχε αφενός τελωνειακές εισπράξεις, αλλά και διακίνηση και της δικής του παραγωγής προς την Αδριατική.

Δύο ήταν τα μεγάλα προβλήματα που οι Βενετοί αντιμετώπισαν όταν κατέλαβαν τη Λευκάδα κατά τη δεύτερη Βενετοκρατία: η προστασία από τη ξηρά και η αύξηση του πληθυσμού. Οι Τούρκοι, πράγματι, ποτέ δεν παραδέχτηκαν την κατάληψη του νησιού και της περιοχής του Αμβρακικού κόλπου και συνεχώς παρενοχλούσαν τους Βενετούς, που σταδιακά παρέδωσαν μέρος της ηπειρωτικής ενδοχώρας. Γενικά η όλη περιοχή γύρω από τη Βόνιτσα - Λευκάδα

είναι βαλτώδης και αυτή η φυσική διαμόρφωση προστάτευε το νησί. Εξάλλου η απουσία στόλου από την πλευρά των Τούρκων και η τελειοποίηση της οχύρωσης του κάστρου της Αγίας Μαύρας ήταν πρόσθετα στοιχεία που ενίσχυαν τους Βενετούς. Ακόμη, οι τελευταίοι φρόντισαν για την αποστολή στην περιοχή στρατιωτικών σωμάτων από τις άλλες κτήσεις τους. Ήδη στα 1502 είχε διαφανεί η δυσκολία του βενετικού κράτους να συγκεντρώσει ικανές δυνάμεις για την απόκρουση των Τούρκων και το ίδιο παρατηρήθηκε και κατά τη νέα κατάληψη της περιοχής το 1684 και γι' αυτό η κύρια προσπάθεια στράφηκε στη μόνιμη εγκατάσταση οικογενειών, που συνήθως μέλη τους είχαν λάβει μέρος στις πολεμικές επιχειρήσεις. Το τελευταίο αυτό μέτρο βοηθούσε και στην αντιμετώπιση του δημογραφικού προβλήματος.

Την πληθυσμιακή ισχύτητα του νησιού τους τονίζουν οι Λευκάδιοι σε υπόμνημα που το 1685 επέδωσαν στον Φραγκίσκο Μοροζίνη, ενώ οι Βενετοί το 1688 υπολόγισαν τους κατοίκους σε 9.000. Ήδη το 1690 ομάδα Πρεβεζάνων είχε ζητήσει την έγγραφη της στο τοπικό συμβούλιο του νησιού (πράγμα που σημαίνει ότι αυτοί είχαν κιάλας αποκτήσει περιουσία) και από τότε θ' ακολουθήσουν διαδοχικές εγκαταστάσεις απ την Ακαρνανία, Ήπειρο-Αλβανία, τα άλλα νησιά του Ιονίου και, ακόμη από τη Χίο. Για τους νέους αυτούς κατοίκους η βενετική διοίκηση προσπάθησε να βρει κατάλληλες καλλιεργήσιμες γαίες. Οι πεδινές εκτάσεις του νησιού είναι λίγες και γι' αυτό άλλοι εγκαταστάθηκαν στα κτήμα ανάμεσα στη Βόνιτσα-Άκτιο- Λευκάδα, άλλοι γύρω από τη σημερινή πρωτεύουσα του νησιού .

Κύθηρα

Ός την Δ' Σταυροφορία το νησί κατείχε η οικογένεια Ευδαιμονογιάννη, από τη Μονεμβασία. Το 1207 τα κατέλαβε ο Μάρκος Βενιέ-

ρης και η οικογένεια αυτή τα κράτησε ως το 1269, οπότε επανήλθαν οι Ευ-δαιμονογιάννηδες ως το 1309. Τότε και πάλι εγκαταστάθηκαν οι Βενιέρηδες, που μόλις το 1530 αντικαταστάθηκαν από τους Βενετούς προβλεπτές. Το 1572 το τοπικό Συμβούλιο συγκροτήθηκε σε τριάντα μέλη και τότε το νησί είχε περίπου 3.000 κατοίκους. Το διάστημα 1715-1718 το κατέλαβαν οι Τούρκοι.

Τα Κύθηρα ως το 1669 διοικητικώς υπάγονταν στην Κρήτη και κατόπιν στον γενικό προβλεπτή της Ανατολής που έδρευε στην Κέρκυρα. Εξωτερικό εμπόριο υπήρχε ελάχιστο και η οικονομία βασιζόταν στην τοπική κατανάλωση. Οι ελάχιστοι φόροι προέρχονταν από το κρασί, τα ζώα και τα δημητριακά.

Ιθάκη

Ακολουθούσε την τύχη της Κεφαλληνίας, της οποίας το Συμβούλιο διόριζε τους τοπικούς διοικητές. Οι ντόπιοι εξέλεγαν δύο εκπροσώπους που υπερασπίζονταν τα δικαιώματά τους. Η Βενετία διατήρησε την παλαιά βαρωνία της οικογένειας Γαλάτη. Τα προϊόντα σε κάποια ποσότητα ήταν η σταφίδα και το λάδι, αλλά η κύρια απασχόληση ήταν η κτηνοτροφία.

Πάργα

Το Συμβούλιο της Κέρκυρας εξέλεγε τον τοπικό διοικητή. Αυτός ήταν πάντα Κερκυραίος, με ετήσια θητεία και με την απαγόρευση να επανέλθει στην ίδια θέση για δέκα έτη. Τους υπαλλήλους ψήφιζε το Τοπικό Συμβούλιο, το οποίο στα 1511 και το 1572 είχε στείλει πρεσβεία στη Βενετία. Από την Πάργα εξάγονταν κυρίως λάδι και

ζώα, όπως και δημητριακά. Η βενετική διοίκηση συνήθως κάλυπτε και την ενδοχώρα, έως τις εκβολές του Αχέροντα και το Μαργαρίτι.

Παξοί

Το Συμβούλιο της Κέρκυρας δέχθηκε εξ αρχής η διοίκηση να παραμείνει στην τοπική ισχυρή οικογένεια, που ως το 1513 ήταν του Ιωάννη Σπύρι. Κατόπιν ανέλαβαν οι κληρονόμοι του Βερναρδίνος Αβράμης και Γάλλος Μορέλλος. Αυτοί κατέβαλλαν στο ταμείο της Κέρκυρας πάγια εισφορά, που το 1676 ορίστηκε σε δουκάτα 4.000 ετησίως. Οι Παξοί και οι Αντίπαξοι εξήγαγαν λάδι και εσπεριδοειδή (κυρίως λεμόνια). Ακόμη τροφοδοτούσαν την οικοδομή με μάρμαρα και λίθινες πλάκες. Ο πληθυσμός των νησιών κυμαινόταν στους 3.000 κατοίκους. (Πηγή: 'Η Βενετοκρατία στη Μεσόγειο' Πολύζος σελ 165-179)

ΠΕΡΙ ΠΕΙΡΑΤΕΙΑΣ

Γενικά στοιχεία

- Η πειρατεία στο Αιγαίο είναι γνωστή από την αρχαιότητα. Από τους μινωικούς ακόμα χρόνους, όπως αναφέρει ο Θουκυδίδης, τα νησιά του Αιγαίου υπέφεραν πολλά από τους ποικιλώνυμους πειρατές, που τελικά κατεδίωξε ο Μίνωας.
- Ο Θουκυδίδης λέει επίσης ότι όχι μόνον οι πειρατές δεν ντρέπονταν για το έργο τους, αλλά αντίθετα αυτό τους έφερνε και κάποια δόξα. Αυτό το πνεύμα θα το συναντήσουμε και στα κατοπινούς αιώνες της πειρατείας.

- Και στην Ομηρική εποχή συναντούμε πειρατείες. Στον Ομηρικό ύμνο στο Διόνυσο ο Όμηρος αναφέρει ότι οι Τυρρηνοί ασχολούνταν τόσο πολύ με τις ληστρικές επιδρομές που και τον ίδιο το Θεό Διόνυσο συνέλαβαν κι ετοιμαζόντουσαν να τον πουλήσουν σκλάβο, όμως εκείνος ,αφού μεταμόρφωσε τα κουπιά σε φίδια και το κατάρτι σε κισσό , τους τιμώρησε και τους μεταμόρφωσε σε δελφίνια.
- Στην Κλασική αρχαιότητα, καθώς και στους ρωμαϊκούς χρόνους η πειρατεία παρουσιάζει νέα έξαρση αλλά αντιμετωπίζεται αποτελεσματικά από τον Κίμωνα και τον Πομπήιο. Πολλά ψηφίσματα σε διάφορα νησιά (Σύρο, Αμοργό) , χαραγμένα σε μαρμάρινες πλάκες μιλούν για βραβεύσεις νέων , επειδή αντιμετώπισαν γενναία διάφορες πειρατικές επιδρομές.
- Από τον 7^ο μ.Χ. αιώνα μέχρι και την άλωση της Πόλης τα νησιά και τα παράλια του Αιγαίου έπαθαν φοβερές καταστροφές και χάθηκαν πολλοί από τους Άραβες, τους γνωστούς Σαρακινούς, που με ορμητήριά τους την Αφρική, Ασία και Κρήτη , ρήμαζαν και φορολογούσαν τους πάντες και τα πάντα. Ακόμα έχουν μείνει στα διάφορα νησιά, και ιδιαίτερα στα Κυκλαδονήσια, σ' ορισμένους όρμους, τα τοπωνύμια «Τα Σαρακήνικα».
- Επίσης διάφοροι πειρατές, Ιταλοί, Ενετοί, Γενουάτες, Μαλτέζοι, Πισάτες, Καταλανοί, Νορμανδοί κ.α. όταν εξασθένησε η ναυτική δύναμη του Βυζαντίου, επωφελήθηκαν κι έγιναν ο φόβος και ο τρόμος σε όλο το Αιγαίο.
- Μετά την άλωση της Κων/πολης διάφοροι πειρατές και κουρσάροι, χριστιανοί και μουσουλμάνοι, οι γνωστοί Μπαρμπαρέζοι, αλώνιζαν κυριολεκτικά το Αιγαίο όλο το 16^ο και 17^ο αιώνα με τις ευλογίες και την βοήθεια διαφόρων κρατών που βρίσκονταν σε ανταγωνισμό.
- Ανάμεσα στους κουρσάρους, πολλές φορές, ήταν και διάφοροι ιππότες, που όταν κουράζονταν από την πειρατεία ή ερωτεύονταν κάποια αρχοντοπούλα, στα διάφορα νησιά, άφηναν το κούρσο, παντρεύονταν και ξεχνούσαν το παλιό τους επάγγελμα.

- Από τους σκληρότερους Έλληνες πειρατές ήταν οι Μανιάτες, σκληροί και αδίστακτοι , αλλά και νησιώτες όπως οι Αμοργιανοί, οι Τηνιακοί, οι Κασιώτες κ.α. Ανάμεσά τους γνωστά ονόματα ο καπετάν Μανέτας, ο Καψής, ο Φραγκόπουλος, ο Λιόλιος κ.α. Άνθρωποι φυγόδικοι, τυχοδιώκτες που είχαν αρνηθεί τη θρησκεία τους , όργωναν κυριολεκτικά του Αιγαίο, σφάζοντας, καίγοντας, αρπάζοντας ότι εύρισκαν μπροστά τους ή και αιχμαλωτίζοντας ανθρώπους, άντρες και γυναίκες για να τους πουλήσουν σκλάβους στα σκλαβοπάζαρα της Πόλης, της Σμύρνης ή της Μπαρμπαριάς (Τυνησίας, Αλγερίας κλπ).

Πολλές φορές κοπάδια που άρπαζαν από τη Νάξο τα πουλούσαν στην Πάρο, για να τα ξανακλέψουν από κει και να τα ξαναπουλήσουν στην Νάξο. Κι αυτό γινόταν δυο και τρεις φορές με τα ίδια τα ζώα και τους ίδιους αγοραστές .

Οι νησιώτες υπέφεραν φοβερά τόσο από τους Τούρκους, όσο και από τους Ευρωπαίους , γιατί όταν υποχρεώνονταν να υποστηρίξουν ή να κρύψουν τους Τούρκους τιμωρούνταν από τους Φράγκους κι όταν υποστήριζαν τους Φράγκους τιμωρούνταν από τους Τούρκους.

Τόσα ήταν τα βάσανά τους που πολλές φορές σκέφτηκαν να εγκαταλείψουν τα νησιά τους , που αρκετές φορές μερικά από αυτά , τα πιο μικρά , ερήμωσαν. Τα κάστρα κι οι βίγλες κι οι πύργοι δεν έφταναν για να τους σώζουν από τους άγριους κουρσάρους, που άλλοτε με προδοσία κι άλλοτε με φωτιά και τσεκούρι, κατόρθωναν να τα πατήσουν.

Η πειρατεία κράτησε αρκετά, μέχρι και τα χρόνια της Επανάστασης , όπου ο Καποδίστριας της έδωσε το τελευταίο κτύπημα με τον Μιαούλη.
(Πηγή: «Πειρατεία στο Αιγαίο». Νίκου Κεφαλληνιάδη. Εκδ. Φιλιπότης Ιστορικά στοιχεία και παραδόσεις.)

Πειρατές και κουρσάροι

Οι κουρσάροι ήταν ναυτικοί που καταδιώκανε εμπορικά καράβια. Το κουρσάρικο ήταν εφοδιασμένο με ένα έγγραφο(που λεγόταν πατέντα), αυτό το έγγραφο είχε δοθεί από κάποιον ηγεμόνα. Οι

κουρσάροι δηλ ήταν κάτω από την προστασία κάποιας δύναμης πχ. Της Τουρκίας ή της Βενετίας ή της Μάλτας ή της Τυνησίας κλπ.

Οι πειρατές αντίθετα δρούσαν μόνοι τους χωρίς να υπάγονται κάπου, χωρίς να έχουν δηλ. κάποια δύναμη που να τους προστατεύει (δρούσαν ως ελεύθεροι επαγγελματίες).

«Τα πλοία που ταξιδεύουν στη Μεσόγειο αυτή την εποχή είναι δύο διαφορετικών τύπων. Τα ιστιοφόρα και τα κωπήλατα.

Τα ιστιοφόρα είναι ψηλά πλοία για να αντέχουν στις θάλασσες και φαρδιά για να αποθηκεύουν τα εμπορεύματα. Είναι γρήγορα πλοία, αλλά εξαρτώνται απόλυτα από τις καιρικές συνθήκες (τους ανέμους). Δεν μπορούν να κάνουν εύκολα μανούβρες και να μπαίνουν και να βγαίνουν σε κλειστά (μικρά λιμάνια). Μεγάλα ιστιοφόρα είναι οι κορβέτες και οι φρεγάτες, μικρότερα ιστιοφόρα είναι οι Πολάκες, οι Ταρτάνες και τα μπριγκαντίνια.

Τα κωπήλατα είναι τα λεγόμενα μακρά πλοία. Μακριά και χαμηλά, στενά και περισσότερο ευέλικτα. Στηρίζονται στην προωθητική δύναμη των κουπιών και βοηθητικά μόνο στα ιστία. Συνήθως κινούνταν σε παράκτιες περιοχές κι ήταν πλοία καταδίωξης, είχαν μεγαλύτερη ευελιξία. Η γαλέρα ήταν το βασικό δείγμα μακρού πλοίου. Μακρά πλοία ήταν επίσης οι γαλιότες, φελούκες, σεμπέκ, αλλά κυρίως οι φούστες. Όλοι αυτοί οι τύποι πλοίων κινούνταν με κουπιά αλλά είχαν και λίγα πανιά».

Βέβαια με την πάροδο του χρόνου και την πείρα που αποκτούσαν οι ναυτικοί, έφτιαχναν καινούργιους μικτούς τύπους πλοίων, που εξυπηρετούσαν καλύτερα τις ανάγκες τους.

Ανάλογος με το είδος αλλά και το μέγεθος του πλοίου ήταν και ο αριθμός των ναυτικών που επέβαιναν σε κάθε σκάφος. Επίσης κι εξοπλισμός του σε κανόνια ήταν ανάλογος με το μέγεθος και το είδος του. (Στο βιβλίο «Ιστορία της Πειρατείας», της Αλεξάνδρας Κραντονέλλη, βρίσκουμε πολλά και ενδιαφέροντα στοιχεία για την πειρατεία, αλλά και για τους τύπους των πλεούμενων της πειρατείας.)

Η Πειρατεία στην Κεφαλλονιά

Μνείες για πειρατικές επιδρομές και ένα σχέδιο άμυνας Αν και γνωρίζουμε ότι για πολλούς αιώνες η πειρατεία υπήρξε πραγματική μάστιγα για το νησί, ελάχιστες πειρατικές επιδρομές αναφέρονται στις μέχρι τώρα δημοσιεύσεις. Οι μικρές επιθέσεις, που οπωσδήποτε θα παρουσίαζαν και τη μεγαλύτερη συχνότητα, περνούν απαρατήρητες από τους παλιότερους ιστοριογράφους. Μόνο περιπτωσιακά και αόριστα κάνουν νύξεις γι' αυτές. Έτσι λ.χ. ο Παρτς σημειώνει ότι το 1543 οι τοπικές αρχές μελετούσαν να ελαττώσουν τον αριθμό των οικισμών και να συγκεντρώσουν τον πληθυσμό σε μεγαλύτερα χωριά εξαιτίας των ενοχλήσεων των πειρατών, και συμπληρώνει ότι κυρίως δέχονταν τις επιδρομές η περιοχή της Ερίσου και η Ιθάκη, που βρίσκονταν πλησιέστερα στην τουρκοκρατούμενη Λευκάδα. Ο Χιώτης επίσης αναφέρει ότι στα τέλη του 16ου αιώνα συχνά εξορμούσαν οι Τούρκοι από τη Λευκάδα και λήστευαν τις περιοχές της Πυλάρου, της Ερίσου και της Θηνιάς, και ότι δόθηκαν εντολές στο Διοικητή του φρουρίου της Άσου να εντείνει την επαγρύπνηση του και να αποκρούει ένοπλα τους πειρατές.

Παρόμοιες πληροφορίες μας δίνει ο Τσιτσέλης για την ίδια περιοχή, ο οποίος μάλιστα αναφέρει ότι οι Κεφαλλονίτες έστειλαν, το 1634, το Δ. Κρασά ως πρέσβη στη Βενετία και ζήτησαν να επιτραπεί στους κατοίκους της Ερίσου να θερίζουν τα δημητριακά τους χωρίς την παρουσία του υπαλλήλου για το φόρο της δεκάτης, ώστε να συγκεντρώνουν τους καρπούς, προτού επιπέσουν οι επιδρομείς.

Μαθαίνουμε, λοιπόν, ότι στο τέλος του 1611 τα δύο νησιά, η Κεφαλονιά και η Ιθάκη, είναι ανάστατα από μια επικείμενη επιδρομή. Όπως μαρτυρεί επιστολή του Προβλεπτή Ιερώνυμου Trivisan προς το Δόγη στη Λευκάδα έχουν αράξει 16 πειρατικά μπαρμπαρέζικα πλοία, που είναι έτοιμα να χτυπήσουν τα δύο νησιά και κυρίως την Ιθάκη. Ο Ιερώνυμος Trivisan με απεσταλμένους του ανώτερους αξιωματικούς συγκεντρώνει ακριβή στοιχεία και ενημερώνει το διοικητή του στόλου και τους Προ-

βλεπτές της Κέρκυρας και της Ζακύνθου. Παράλληλα αποστέλλεται στην Ιθάκη ο καπετάνιος της κεφαλληνιακής ακτοφυλακής (των τσέρνιδων) Ιωάννης Corto, ένας έμπειρος και τολμηρός αξιωματικός, με σκοπό να συνδράμει στην οργάνωση της άμυνας. Επίσης δίνεται εντολή στον τοπικό καπετάνιο της Ιθάκης να ενισχύσει τις φρουρές του νησιού, ώστε η επαγρύπνηση να γίνεται νύχτα και ημέρα. Έχει προβλεφθεί και ο ανεφοδιασμός με αρκετή ποσότητα μπαρούτης, που θα μεταφερθεί εκεί από την, Κεφαλονιά. Στο μεταξύ οι κάτοικοι της Ιθάκης παίρνουν μέτρα προστασίας για τις γυναίκες και τα παιδιά. Πολλοί έχουν ήδη μεταφερθεί στην Κεφαλονιά και βρήκαν προσωρινή στέγη στις περιοχές της Ερίσου και της Πυλάρου. Σύμφωνα με πληροφορίες του Ιωάννη Λευκαδίτη, διοικητή του ιππικού, ο οποίος είχε επισκεφθεί την Ιθάκη τις 28 Νοεμβρίου του ίδιου χρόνου, πολλά γυναικόπαιδα βρίσκονται στην παραλία του Βαθιού περιμένοντας με αγωνία τις βάρκες για να μεταφερθούν στις απέναντι ακτές της Κεφαλονιάς.

Δεν γνωρίζουμε αν τελικά πραγματοποιήθηκε η επιδρομή. Ο πανικός όμως είναι έκδηλος και το συγκεκριμένο γεγονός του επικείμενου κινδύνου φανερώνει τις αγωνιώδεις στιγμές που ζούσαν οι κάτοικοι των νησιών από το φόβο της πειρατείας.

Τον Ιούνιο της επόμενης χρονιάς (1612) ο κίνδυνος επανεμφανίζεται. Πέντε μπαρμπαρέζικες γαλέρες τριγυρίζουν σε θέση πορείας γύρω από την Κεφαλονιά. Μια απ' αυτές κατόρθωσε να προσαράξει στο Φισκάρδο, όπου, όπως φαίνεται, το πλήρωμα της επιδόθηκε σε λεηλασίες και αιχμαλωσίες, γιατί δύο τουλάχιστο κάτοικοι της περιοχής αυτής είναι βέβαιο ότι συνελήφθησαν από τους πειρατές. Ο διοικητής της Ιθάκης πληροφορεί τον Προβλεπτή της Κεφαλονιάς, ότι οι κάτοικοι εκεί είναι ανήσυχοι, όχι τόσο για την ασφάλεια τους, όσο γιατί δεν μπορούν να περάσουν στη νησίδα Άτοκο, όπου έχουν συγκεντρώσει μεγάλη ποσότητα σιτηρών. Στις εκκλήσεις του διοικητή της Ιθάκης ο Προβλεπτής της Κεφαλονιάς.

Ιερώνυμος Trivisan ανταποκρίνεται αμέσως στέλνοντας δυνάμεις να ενισχύσουν την άμυνα.

Χαρακτηριστική είναι η επιδρομή που σημειώνεται το 1613, από Τούρκους πειρατές, στην περιοχή του Ελιού, γιατί, όπως μαθαίνουμε από επιστολή του Προβλεπτή Ανδρέα Tierolo, αντιμετωπίστηκε από ένα

μόνο ιπέα, τον Βασίλη Σδρίνια, ο οποίος, φαίνεται οτι κατοικούσε στο μέρος εκείνο. Σημειώνεται συγκεκριμένα στο έγγραφο ότι οι κουρσάροι καταδιώχθηκαν από τον Σδρίνια και αναγκάστηκαν να μπουν στις γαλέρες τους σε κακή κατάσταση. Για την ανδραγαθία του ακριβώς αυτή ο Σδρίνιας διορίζεται από τον Tierolo το 1616 αρχηγός ενός λόχου ιπέων, σε αντικατάσταση του Σταμάτη Κομποθέκρα, που είχε ήδη πεθάνει.

Στα 1638 επίσης παρακολουθούνται και καταγράφονται από τις βενετικές αρχές οι κινήσεις κάποιου κουρσάρου Valarano, που φαίνεται ότι πρόκειται για φοβερό πειρατή. Τον Αύγουστο αυτής της χρονιάς ο Valarano επισημαίνεται να κινείται με 32 υποταχτικούς του στο Ιόνιο και συγκεκριμένα στο θαλάσσιο χώρο ανάμεσα Ιθάκης, Κεφαλονιάς και των ακτών της Πελοποννήσου. Ο Ιωάννης Cappello, Προβλεπτής τότε του νησιού, ενημερώνει τη βενετική Γερουσία τονίζοντας ιδιαίτερα «την οργή, τις προθέσεις και τις διακηρύξεις» του κουρσάρου αυτού, που αυτή τη φορά περισσότερο παρά ποτέ έχει επιδοθεί σε τρομερές καταστροφές σε βάρος «των φτωχών αυτών κατοίκων» της Κεφαλονιάς.

Παρόμοιες περιπτώσεις κρατούσαν πάντοτε σε ένταση ανησυχίας και συνεχή επαγρύπνηση τόσο τις βενετικές αρχές, όσο και τον πληθυσμό του νησιού. Η απλή παρουσία πολλές φορές ξένων πλοίων γινόταν αφορμή να τεθεί ολόκληρος ο στρατός σε ετοιμότητα, όπως λ.χ. η προσάραξη δύο τουρκικών γαλέρων στο λιμάνι της Αγίας Πελαγίας τον Απρίλη του 1604 ή η παρόμοια περίπτωση στην παραλία του Κλιματσά τον Φεβρουάριο του 1614.

Το 1627 ο Προβλεπτής της Κεφαλονιάς Ανδρέας Mosto συντάσσει και υποβάλλει στη βενετική Γερουσία την καθιερωμένη απολογιστική έκθεση η οποία χαρακτηρίζεται ως η πιο περιεκτική και κριτική για την κατάσταση του νησιού. Μέσα στην έκθεση αυτή, αφού περιγράφει τις οχυρώσεις (φρούρια και σκοπιές) και τη στρατιωτική δύναμη του τόπου, και αφού επισημαίνει τα πιθανά σημεία των ακτών για πειρατικές αποβάσεις, αναπτύσσει παραστατικότερα ένα σχέδιο αντιμετώπισης των επιθέσεων και άμυνας. Δικαιολογεί τη σύνταξη και πρόταση του σχεδίου σημειώνοντας ότι «οι περιπτώσεις των τελευταίων χρόνων καθώς και οι προθέσεις των κουρσάρων της Μπαρμπαριάς τον αναγκάζουν να

περιγράψει τις επιθέσεις, που θα μπορούσαν να γίνουν εναντίον του νησιού, κα* θώς και τον τρόπο με τον οποίο θα αντιμετώπιζονταν».

Επισημαίνει, λοιπόν, δύο φάσεις μιας πιθανής επίθεσης: την απόβαση στρατιωτικών δυνάμεων από ένα ισχυρό στόλο ή άτακτων πληρωμάτων από κουρσάρικα πλοία, και έπειτα την προέλαση των εχθρών στο εσωτερικό του νησιού.

Η Στρατιωτική Διοίκηση φυσικά έχει ολόκληρη τη φροντίδα και την επαγρύπνηση για τις επιθέσεις και την άμυνα. Αλλά η εφαρμογή του σχεδίου θα πρέπει να ανατεθεί στο διοικητή του πολέμου (*capo di Guerra*). Γι' αυτόν το λόγο είναι απαραίτητο ο διοικητής του πολέμου να έχει απόλυτη και σαφή γνώση των συνθηκών, των πιθανών δηλαδή τοποθεσιών μιας απόβασης, των κατάλληλων περασμάτων στην ξηρά, και των στρατιωτικών δυνάμεων που υπάρχουν. Έτσι θα μπορεί με τις αναγκαίες εντολές και τους κατάλληλους χειρισμούς να διανέμει και να κατευθύνει τις δυνάμεις, ύστερα από την αναγγελία μιας απόβασης ή άλλης εχθρικής πράξης. Στη συνέχεια αναφέρεται στα τέσσερα βασικά λιμάνια, όπου πρέπει να συγκεντρωθούν οι μεγαλύτερες δυνάμεις του ιππικού και του πεζικού, για να είναι έτοιμες σε περίπτωση απόκρουσης επιθέσεων: α) Το Αργοστόλι, ένα λιμάνι με ιδιαίτερη σημασία, β) το Ληξούρι, τόπος ανεπτυγμένος γ) η Σάμο, αξιόλογο λιμάνι, που είναι χτισμένη στην πεδιάδα και περιβάλλεται από πολλά χωριά και γόνιμες τοποθεσίες και δ) η Σκάλα, όπου υπάρχει ευκολία για αποβάσεις. Και κοντά σ' αυτά θα πρέπει να υπολογιστούν η Πύλαρος και η Έρισος.

Με τέτοια συμμετρική κατανομή του στρατού στις τέσσερις παραπάνω επίκαιρες θέσεις θα είναι δυνατό σε δεδομένη στιγμή οι δυνάμεις του ενός λιμανιού να ενισχύσουν τις δυνάμεις του άλλου ή να προστρέξουν στ' άλλα σημεία της ακτής, που ανήκουν στην ακτίνα δράσης τους. Και τούτο γιατί δεν υπάρχουν στο νησί δυνάμεις επαρκείς για την υπεράσπιση κάθε περιοχής χωριστά.

Όταν επισημανθεί ο κίνδυνος, γράφει ο Mosto, πρέπει να εφαρμοστεί η εξής τακτική : «Πρωταρχικός στόχος πρέπει να είναι η αναχώρηση, των τσέρνιδων (*ordinanze*) από το Αργοστόλι και το Ληξούρι, ως κέντρων από τα οποία αρχικά θα αναβλύζουν τα ρυάκια, και να αυξάνονται οι βραχίονες των αντεπιθέσεων από άλλους τόπους, διατηρώντας τους στρατιώτες της Πυλάρου, της Ερίσου και της Θηνιάς,

για να μπορέσουν αυτοί να υπερασπίσουν σε δεδομένη στιγμή το φρούριο της Άσου και τους τόπους αυτούς».

Για την καλύτερη οργάνωση προτείνεται ακόμη να σταλεί ανά ένας καπετάνιος του ιππικού μαζί με το λόχο του στο Ληξούρι, στο Αργοστόλι, στη Σάμο, στη Σκάλα, στην Πύλαρο και στην Έρισσο. Οι καπετάνιοι αυτοί θα πρέπει να φροντίσουν για τη συγκέντρωση των κατοίκων που μπορούν να διαθέτουν άλογα και να κρατούν σε πειθαρχία ενωμένους όσους έχουν όπλα στα χέρια τους και μάλιστα τους άνδρες του Αργοστολίου, που είναι ευάριθμοι, ανδρείοι και καλά οπλισμένοι. Και καταλήγει ο Ανδρέας Mosto ότι «έτσι καταρτιζόμενες αυτές οι φρουρές, ώστε να δίνει χέρι ο ένας στον άλλο, δημιουργούν ένα μετωπικό φραγμό εξαιρετο, να αντέχει σ' οποιαδήποτε προσβολή των κουρσάρων».

Ένα πρόβλημα, που, όπως φαίνεται, ήταν έντονο στις αρχές του 17ου αιώνα, αν κρίνουμε α) από την ανάγκη σύνθεσης αυτού του σχεδίου, β) από τη δικαιολογία του Mosto για τη σύνθεση του (που αναφέραμε παραπάνω), ο οποίος μιλαεί «για περιπτώσεις των τελευταίων χρόνων», «προθέσεις κουρσάρων της Μπαρμπαριάς» κ.λπ. και γ) από τις ελάχιστες και μεμονωμένες μνείες παρουσίασης πειρατών γύρω στο νησί (βλ. παραπάνω), οι οποίες όμως εντοπίζονται κυρίως στα χρονικά όρια μιας μόνο δεκαετίας (1604- 1613), στις αρχές δηλ. του αιώνα αυτού. (Πηγή: Γεωργ.Ν.Μοσχόπουλος *ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΕΦΑΛΛΟΝΙΑΣ* τ. Α', Αθήνα 1985, σελ 151-156)

ΟΙ ΒΙΓΛΕΣ ΤΗΣ ΖΑΚΥΝΘΟΥ

Στη Ζάκυνθο απο βορρά προς νότο, σε ολη την ανατολική αμμώδη, και ως εκ τουτου ευάλωτη, πλευρά της Ζακύνθου ανιχνεύονται βαρδιόλες, άλλες απο τις οποίες είναι γκρεμισμένες και άλες σε καλή κατάσταση. Ως προς την αρχιτεκτονική και τον τρόπο κατασκευής τους έχουν στενή συγγένια με την μικρή πυριτιδαποθηκη στο κάστρο. Οι βαρδιόλες αυτές χρονολογούνται την εποχή της βενετοκρατίας. *(Πηγή:ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΟΧΥΡΩΣΕΙΣ-ΚΑΣΤΡΟ)Βίτσος Δημήτρης-Το κάστρο της Ζακύνθου.)*

Η θέση της ζακύνθου απέκτησε ιδιέταιρη στρατιγική σημασία για την βενετία, ιδιέταιρα μετά την άλωση του Ναυαρίνου, της Μεθώνης και της Κορώνης απο τους Τουρκους τον Αύγουστο του 1500. Τρία χρόνια μετά, ήρθαν από τη Βενετία τεχνίτες και χρήματα για την οχύρωση του κάστρου. Από την οχύρωση αυτή σώζεται έως σήμερα ένα τμήμα της με εντειχισμένα ανάγλυφα οικόσημα και το φτερωτό λιοντάρι του αγίου Μάρκου.

Οι οχυρώσεις αυτές (κάστρο και βίγλες) που με ελάχιστες αλλαγές διατηρούνται ως σήμερα, έγιναν με την μελέτη και την επίβλεψη των βενετών μηχανικών και κατασκευάστηκαν με την προσωπική εργασία των Ζακυνθινών. Αποτελούν χαρακτηριστικό δείγμα της οχυρωματικής αρχιτεκτονικής της εποχής, που το κυρίαρχο στοιχείο της ήδη από τον 16ο αιώνα, ήταν ο προμαχώνας. Στον προμαχώνα του κάστρου μετα τον χαρακτηριστικό διάδρομο διατηρείται η πυλίδα εισόδου στη χαμηλή πλατεία του. Εκεί βρισκόταν το «σινιάλο» ή «τηλέγραφος» κοντά σε μια πέτρινη βενετσιάνικη σκοπιά, που έπεσε από το σεισμό του 1893. Στα νεότερα χρόνια όλα τα ατμόπλοια που έρχονταν στο νησί αναγγέλλονταν από το σινιάλο, έναν ιστό με σηκωμένα τέσσερα μπαλόνια στα σχοινιά του. Ανάλογα με τον προσανατολισμό της κατεύθυνσης των πλοίων κινούνταν και το αντίστοιχο μπαλόني. Ο ιστός του σινιάλου σώζεται ως σήμερα. Βορειότερα βρίσκεται το οχύρωμα Tre porte με πύλη που σήμερα

αποτελεί την μοναδική πύλη εισόδου στο κάστρο. Μπροστά από την πύλη αυτή υπήρχε ξύλινη κινητή γέφυρα. Βόρεια, το μεγάλο οχύρωμα Minotto, στο οποίο η πρόσβαση φαίνεται ότι γινόταν από ένα πηγάδι που βρίσκεται στην κεντρική πλατεία του προμαχώνα. Στην δυτική πλευρά, το οχύρωμα dell' Aquilla. Στην νότια πλευρά η κυκλική οχύρωση San Marco. Στην νοτιοανατολική πλευρά, το οχύρωμα Bembo με την επιβλητική πύλη που αργότερα χρησίμευσε ως δημόσιο ρολόι της πόλης. Το οικοδόμημα που στέγαζε την καμπάνα, καθώς και ένα τμήμα του τείχους με προμαχώνες απεικονίζεται όπως ήταν στα μέσα του 18ου αιώνα, στην αργυρόγλυπτη επένδυση της εικόνας του αγίου Χαραλάμπους στον ομώνυμο ναό της πόλης. Το οχύρωμα κατασκευάστηκε κατά το σχέδιο του μηχανικού Verneda.

(Πηγή: 'ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ ΤΗΣ ΖΑΚΥΝΘΟΥ', Υπουργείο πολιτισμού, αρχαιολογικών πόρων και απαλλοτριώσεων σελ. 14,20)

Η βαρδιόλα στον Άγιο Χαράλμπο

Η βαρδιόλα του Άγιου Χαράλαμπου στα νοτιοανατολικά της Ζακύνθου, είναι από τις βαρδιόλες που σώζονται μέχρι σήμερα σε πολύ καλή κατάσταση. Η βαρδιόλα αυτή βρίσκεται στην περιοχή Κυψέλη της Ζακύνθου. Απέχει περίπου είκοσι λεπτά από την Χώρα. Η βαρδιόλα αυτή είναι χτισμένη στην κορυφή ενός μικρού λόφου, ο οποίος είναι ορατός από τη νότια, νοτιοανατολική και κεντροανατολική πλευρά της Ζακύνθου. Η μια της πλευρά βλέπει θάλασσα, ώστε να εξυπηρετεί και την ιδιότητά της, την προστασία του νησιού από τις θαλάσσιες επιδρομές.

Η βαρδιόλα είναι τετραγωνικής μορφής με εξωτερικές διαστάσεις 4,00μx4,00μ περίπου, είναι δηλαδή μια απλή και καθαρά γεωμετρική κατασκευή.

Είναι κατασκευασμένη από πέτρες ορθογωνικής μορφής με διαστάσεις που κυμαίνονται από 20εκ – 55εκ, προσεκτικά ενωμένες με χρήση ασβεστοκονιάματος με πλινθότριμα. Είναι προσεκτικά

ενώμένες με ομοιομορφία στους αρμούς, αν εξαιρέσουμε κάποιες προσθήκες κεραμικών υλικών σε κάποιες ενώσεις. Η τετραγωνικής μορφής βαρδιόλα συνοδεύεται απο σκεπή κατασκευασμένη κι αυτή απο πέτρες διαφόρων διαστάσεων και η οποία δένει τους τεσσερις τοίχους και ενισχύει την σταθερότητα του κτιρίου.

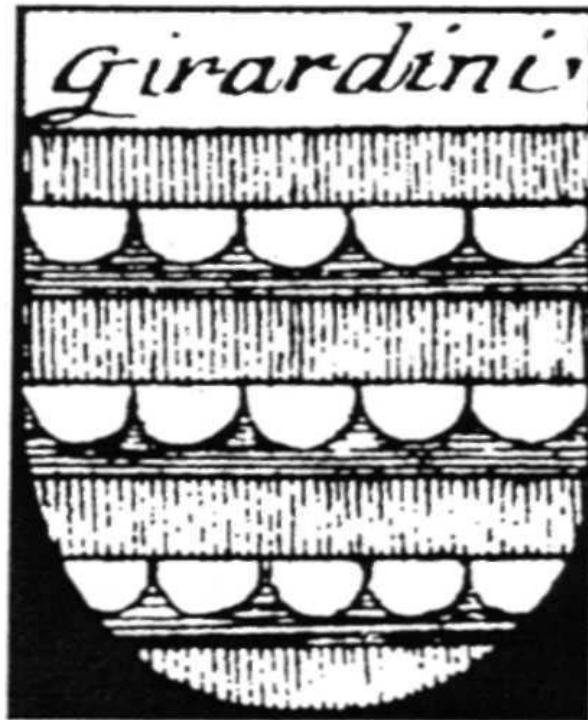
Η βαρδιόλα φέρει εξωτερική σκάλα λιθόδημη με μεγάλες κυρίως πέτρες αλλά και μικρότερες και αποτελείται απο τρία σκαλοπάτια. Οι διαστάσεις των πατημάτων είναι περίπου 50εκ. και των ριχτιών 30εκ. Η βαρδιόλα είναι χτισμένη σε επικλινές έδαφος και το ένα σκαλοπάτι έχει καλυφθεί με τον καιρό απο χώμα και πέτρες.

Το έδαφος είναι βραχώδες με ίχνη απο πέτρες και κοκκινόχωμα, που συνεπάγεται οτι μια τέτοια κατασκευή στο συγκεκριμένο σημείο , θα ήταν πολύ σταθερή. Τριγύρω η περιοχή είναι θαμνώδης με μεγάλες πέτρες, ενώ για φτάσει κανείς στη βαρδιόλα, η ανάβαση είναι αρκετά δύσκολη και το μονοπάτι κακοτράχηλο. Στη βόρεια πλευρά της βαρδιόλας που βρίσκεται η θάλασσα, υπάρχει γκρεμός. Στην ανατολική πλευρά βρίσκεται ο ιερός ναός του Αγίου Χαράλαμπου απο τον οποίο ξεκινά η ανάβαση προκειμένου να φτάσει κανείς στη βαρδιόλα. Στο νότιο μέρος βρίσκεται η είσοδος με τη σκάλα της βαρδιόλας. Στα εκατό μέτρα περίπου απο το κτίσμα βρίσκεται ο οικισμός της Κυψέλης ο οποίος απέχει 12χλμ απο το κέντρο του νησιού.

Όπως αναφέρθηκε παρπάνω, η βαρδιόλα είναι χτισμένη απο μεγάλους ογκόλιθους και σώζεται ολόκληρη μέχρι σήμερα. Ο βασικός λόγος για τον οποίο χτίστηκαν όλες οι βαρδιόλες περιμετρικά των νησιών του Ιονίου και του Αιγαίου πελάγους καθώς και των ακτών της ηπειρωτικής Ελλάδας ήταν η εγκαίρη ενημέρωση των οικισμών, με σήματα καπνού την ημέρα και φωτιάς την νύχτα, απο τους επιδρομείς.

Εσωτερικά δεν υπάρχει καμία διαίρεση και κανένα χώρισμα. Η είσοδος της βαρδιόλας ήταν προσανατολισμένη προς το μέρος του νότου με πλάτος 60εκ. Είναι τελείως απλή και ακόσμητη, με τοξοτό υπέρθυρο ακτίνας 30εκ. κατασκευασμένο απο τρεις μεγάλες πέτρες διαστάσεων 0,30x0.55x0.20μ(εσωτερικά) και 0.38x0.55x0.20μ(εξωτερικά).

Το δάπεδο είναι υπερυψωμένο με διαστάσεις απο 0,90-1,45μ και εξέχει απο την τοιχοποιία 4-5εκ. με λοξές παρειές σχηματίζοντας σκάρπα. Το κατώφλι της εισόδου βρίσκεται σε ύψος 0,90μ απο το έδαφος και ηπροσέγγιση γίνεται με τρία σκαλοπάτια όπως προαναφέρθηκε.

Εικ. 4: Το οικόσημο της οικογένειας Girardini.

Δυο ανάγλυφα οικόσημα βρίσκονται πάνω απο τις δύο τυφεκιοθυρίδες στην νότια πλευρά στην οποία βρίσκεται και η είσοδος. Απο τα δύο αυτά ανάγλυφα το μεν πρώτο απεικονίζει τον λέοντα του Αγίου Μάρκου, και το δεύτερο είναι ένα οικόσημο της οικογένειας Gherardini. Το δεύτερο οικόσημο είναι ένας κύκλος με ένα παραλληλόγραμμο στη βάση του. Δικρίνονται τρεις αρμοι, που ο καθένας αποτελείται από πέντε ημικύκλια. Υπάρχει και η μορφή του οικοσήμου που προφανώς ανήκει στον Βενετό Provreditore που υπηρετούσε την εποχή εκείνη στη Ζάκυνθο.

Η βαρδιόλα του Αγίου Χαράλαμπου έχει οκτώ παράθυρα-τυφεκιοθυρίδες (τραπεζοειδούς μορφής), δύο σε κάθε πλευρά οι οποίες έχουν διαστάσεις εξωτερικά 0,10x0,30μ και εσωτερικά 0,40x0,42μ. Στη νότια πλευρά όπου βρίσκεται και η είσοδος, οι δύο τυφεκιοθυρίδες πλαισιώνουν την είσοδο, δηλαδή η μια βρίσκεται αριστερά και η άλλη δεξιά της εισόδου. Είναι τοποθετημένες στην τρίτη σειρά όπως είναι χτισμένες οι πέτρες της βαρδιόλας, δηλαδή σε ύψος 0,96μ περίπου από τη βάση της. Κάθε τυφεκιοθυρίδα περιβάλλεται από τεσσέρις πέτρες, δύο πλακοειδούς μορφής και δύο τραπεζοειδούς μορφής. Τέτοια ανοίγματα τραπεζοειδούς μορφής είναι γνωστά από τους μεσαιωνικούς χρόνους, υπήρχαν όμως και στην αρχαιότητα σε κτίσματα τα οποία κατασκευάζονταν για αμυντικούς λόγους. Ενδεικτικά αναφέρονται τείχη πόλεων όπως, της Μεσσήνης, της Μιλητού και του Παιστού.

Οι διαστάσεις και των τεσσάρων τοίχων τόσο εξωτερικά όσο και εσωτερικά είναι περίπου κοινές, παρουσιάζουν δηλαδή μια μικρή απόκλιση. Συγκεκριμένα η νότια πλευρά έχει μήκος εσωτερικά 2,80μ και εξωτερικά 3,90μ, με ύψος 1,90μ. Το ύψος μέχρι το ανώτερο σημείο της βαρδιόλας εσωτερικά είναι 3,15μ. Το πάχος του τοίχου είναι 55εκ. με μια απόκλιση ± 4 εκ. σε κάποια σημεία. Το μεγάλο πάχος των τοίχων δημιουργεί ουσιαστικά μια πατούρα για την έδραση της στέγης. Αυτός ο τρόπος κατασκευής έδινε μια σταθερότητα και στιβαρότητα από άποψη στατικότητας στο κτίριο.

Στο εσωτερικό της βαρδιόλας παρατηρούνται κάποιες εσοχές-τρύπες, πάνω στις οποίες φαίνεται ότι πατούσαν δοκάρια, πάνω στα οποία προφανώς στηρίζονταν κάτι. Οι εσοχές αυτές οι οποίες διακρίνονται ακόμα και σήμερα, έχουν διαστάσεις περίπου 13x3εκ. παρόμοιες διαστάσεις θα είχαν και τα ξύλινα δοκάρια για τα οποία δεν γνωρίζουμε από ποιο είδος ξύλου κατασκευάζονταν.

Η βαρδιόλα καλύπτεται από πέτρινη στέγη ύψους εξωτερικά 1,85μ. Το πάχος της είναι ίδιο με το πάχος των τοίχων δηλαδή 55εκ. η στέγη εδράζεται τέλεια πάνω στους τοίχους λόγω του μεγάλου παχους των τοίχων. Η λιθόδμητη αυτή στέγη είναι όπως και οι τοίχοι από πέτρες ορθογωνικής διατομής που κυμαίνονται από 20-55εκ. προσεκτικά τοποθετημένες.

Το ίδιο ισχυρεί και για το κονίαμα το οποίο δεν προεξέχει και είναι καλής ποιότητας πράγμα που δικαιολογεί και την επιβίωσή της μέχρι σήμερα, παρά την φυσιολογική φθορά και τους σεισμούς.

Η οικοδομική της βαρδιόλας

Η εξωτερική τοιχοποιία ακολουθεί το ακανόνιστο ορθογωνικό σύστημα που πολύ πιθανόν να εφαρμόστηκε είτε για λόγους ανωμαλίας του εδάφους, και αδεξιότητας των κατασκευαστών, είτε και για λόγους οικονομικούς και εσπευμένης κατασκευής. Θα μπορούσε κανείς να πεί ότι η εξωτερική τοιχοποιία ανήκει, στο τραπεζιόσχημο σύστημα τοιχοποιίας λόγω του ότι ορισμένοι κάθετοι αρμοί παρουσιάζουν σημαντική απόκλιση από την κατακόρυφο.

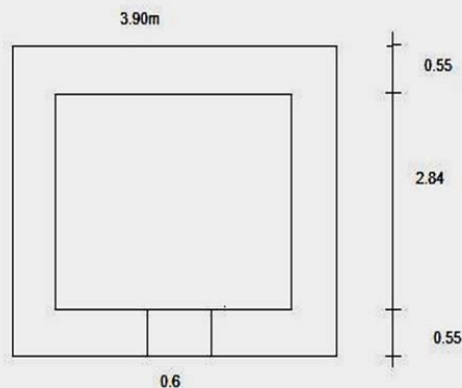
Η βαρδιόλα έχει χτιστεί με διπλό τοίχο, το εξωτερικό και τον εσωτερικό, ενώ κάποια σημεία ενώνονται με μπατικές πέτρες με μήκος τέτοιο ώστε να καλύπτει το πάχος και των δύο τοίχων μαζί, περίπου δηλαδή 55εκ. και δεν ακολουθούν κάποιο συγκεκριμένο τρόπο χτισίματος.

Αξιοσημείωτο δε, είναι το γεγονός ότι οι αρμοί της εξωτερικής τοιχοποιίας συμπίπτουν με τους αρμούς της εσωτερικής τοιχοποιίας γεγονός που δηλώνει ότι ο εσωτερικός και ο εξωτερικός τοίχος χτίστηκαν ταυτόχρονα. Το χτίσιμο του δεύτερου-εσωτερικού τοίχου, πιθανότατα να έγινε για μεγαλύτερη σταθερότητα αλλά και αντοχή του κτίσματος, ενώ ένα άλλο ενδεχόμενο που δικαιολογεί ίσως και τις μικρότερες πέτρες που χρησιμοποιήθηκαν εσωτερικά, είναι το να καλύψουν τυχόν κενά που υπήρχαν στην εξωτερική λιθοδομή.

Το πάχος των δύο λιθοδομών είναι περίπου ίδιο. Η εξωτερική έχει πάχος 30εκ. και η εσωτερική 25εκ.

Η έδραση της βίγλας γίνεται κατ' ευθείαν πάνω στο βράχο, δηλαδή δεν υπάρχουν ουσιαστικά θεμέλια, ενώ οι τάσεις που αναπτύσσονται είναι εξαιρετικά μεγάλες. Με δεδομένα ότι η βίγλα

είναι τετραγωνική με πλευρά μήκους 4,00μ, πάχος τοίχου 55εκ. και πλάτος πόρτας 60εκ. το εμβαδόν δράσεως είναι:

$$E=2x(3.90*0.55)+2x(2.84*0.55)-(0.60*0.55)$$
$$=4.29+3.124-0.33=7.084\mu^2$$

Η βαρδιόλα εδράζεται πάνω σε ένα τεράστιο θεμέλιο τραπεζοειδούς μορφής και λόγω του βραχώδους εδάφους η αντοχή στο συγκεκριμένο σημείο είναι εξαιρετικά υψηλή γεγονός που προφανώς γνώριζαν οι κατασκευαστές.

Η λιθόδημη βαρδιόλα του Άγιου Χαράλμπου εξωτερικά παρουσιάζει ίχνη κονιάματος, ενώ το κύριο οικοδομικό υλικό είναι η πέτρα. Οι περιοχές όπου υπάρχουν οι βαρδιόλες είναι εξαιρετικά δύσβατες ακόμα και σήμερα, πράγμα που μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι χρησιμοποιούσαν πέτρες τις οποίες τις έβγαζαν επιτόπου.

Θα περίμενε κανείς η πλευρά της βαρδιόλας που συνορεύει με την θάλασσα να είναι πιο διαβρωμένη, παρόλα αυτά ισχυεί το αντίθετο, η νότια πλευρά είναι εμφανώς περισσότερο διαβρωμένη.

Μορφολογικές λεπτομέρειες

-κατάσταση: σε γενικές γραμμές η Βίγλα του αγίου Χαραλάμπου βρίσκεται σε πολλή κάλλη κατάσταση. Οι ρωγμές, που προφανώς οφείλονται σε σεισμό, είναι ελάχιστες. η στέγη είναι σε πολλή καλή κατάσταση το ίδιο και οι αρμοί.

-δομική συμπεριφορά: η βίγλα είναι χτισμένη σε κεκλιμένο έδαφος και φαίνεται ότι δεν έχει διανοιχτεί θεμέλιο.

-έδαφος θεμελίωσης: η τοποθεσία γενικώς είναι βραχώδης. Στο νότιο μέρος η βλάστηση είναι ασήμαντη, ενώ στο βόρειο είμαι πιο πυκνή, γενικώς όμως η βλάστηση γύρω από την Βίγλα δεν δημιουργεί προβλήματα στη θεμελίωση της κατασκευής

-φέρων οργανισμός: η βίγλα έχει κορμό τετραγωνικής μορφής με σύμφυτη σκάρπα που εξέχει κατά 4 εκ. από το υπόλοιπο κτίσμα.

-Φορτία θεμελίωσης:Κατακόρυφα φορτία ανωδομής οριζόντια φορτία ώθηση γαιών -σεισμός. Ροπές ανατροπής σεισμού .

-Φορτία ανωδομής :Οριζόντια και κατακόρυφα φορτία στέγης στη λιθοδομή λόγω ιδίου βάρους και ωφέλιμου φορτίου . Κατακόρυφα φορτία λιθοδομής λόγω ιδίου βάρους. Τα οριζόντια φορτία ανέμου στην λιθοδομή λόγω ώθησης γαιών και λειτουργίας κυβου είναι αμελητέα λόγω ιδίου βάρους.

-Στατικό μοντέλο : απλή τετραγωνική κάτοψη με καλή συμπεριφορά στο σεισμό.

-τοιχοποιία: Στις βαρδιόλες που αποτυπώσαμε δεν βρέθηκαν ρώγμες που να δείχνουν άνοιγμα της τοιχοποιίας ή που να έχουν προκληθεί από σεισμό.

Στο νησί υπάρχουν ακόμα πέντε βαρδιόλες οι οποίες είναι πανομοιότυπες, και βρίσκονται, η πρώτη στη τοποθεσία Μικρό Νησί, η δεύτερη στο Ακρωτήριο, η Τρίτη στο Γιδάκι(θέση Γάιδaros) και η τέταρτη στην τοποθεσία Δαβία. Υπάρχει ακόμη τρεις βαρδιόλες, αυτή του Αγίου Νικολάου που είναι κυκλικής μορφής και σώζεται μέχρι σήμερα, μια στο Τραγάκι της οποίας τα ερείπια γκρεμίστηκαν το 1992 και μια στο Τσιλιβι στην οποία δεν διακρίνεται τίποτα.

Εικ. 5: Δυτική όψη βαρδιόλας.

Εικ. 6: Βόρεια όψη βαρδιόλας.

Εικ. 7: Ανατολική όψη βαρδιόλας.

Εικ. 8: Νότια όψη βαρδιόλας.

Εικ. 9: Το οικόσημο της οικογένειας Girardini.

Εικ. 10: Τυφεκιοθυρίδα στην δυτική όψη

Εικ. 11: Εσωτερική άποψη τυφεκιοθρίδας

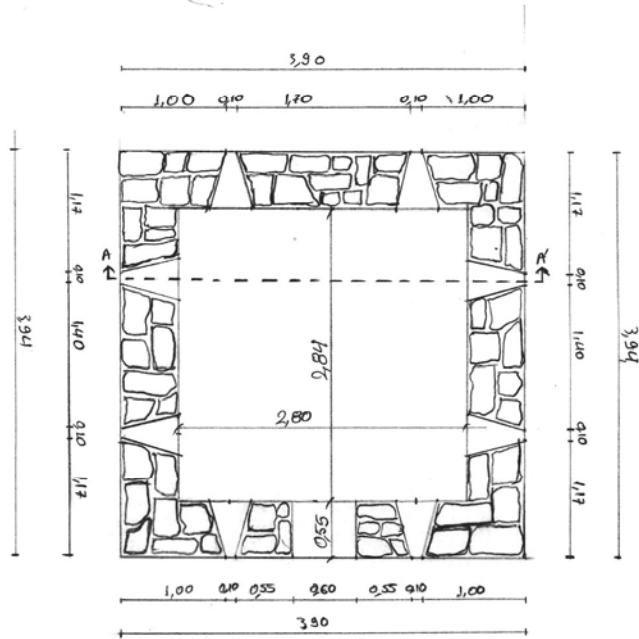
Εικ. 12: Ένωση παρειών και στέγης

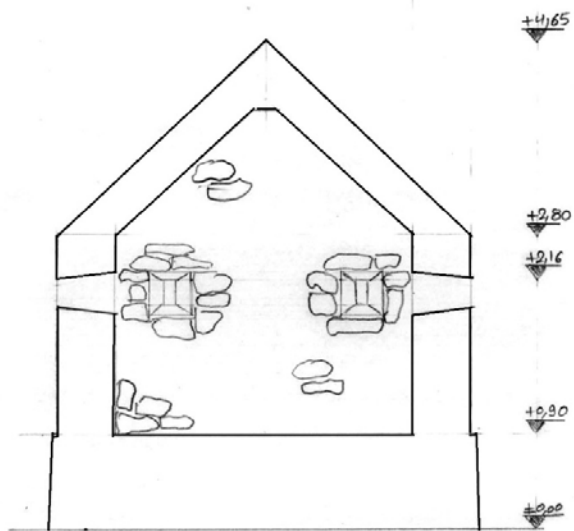
Εικ. 13 : Από πυκνή βλάστηση περιβάλλεται η βαρδιόλα

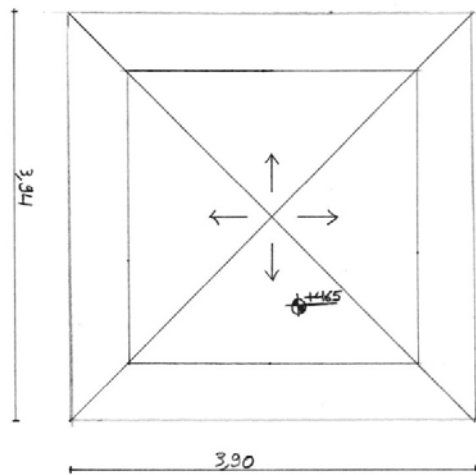
Εικ. 14: Αποψη στέγης, όπως φαίνεται από το εσωτερικό της βίγλας.

КАТОШЕ м 1:50

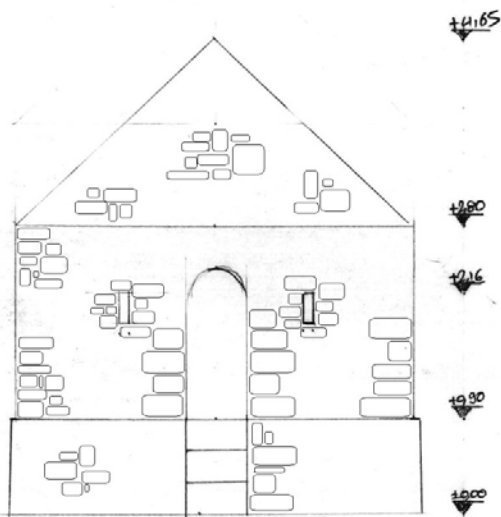

TOMB A-A' 1:50

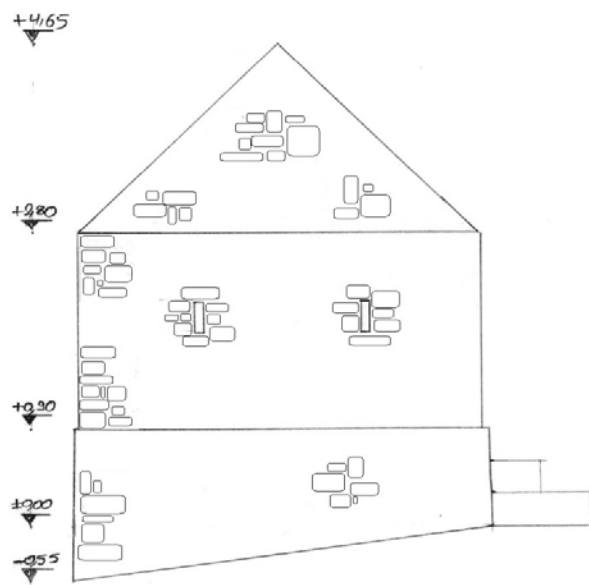

ΚΑΤΟΧΗ ΣΤΕΤΗΣ ΚΩ 1:50

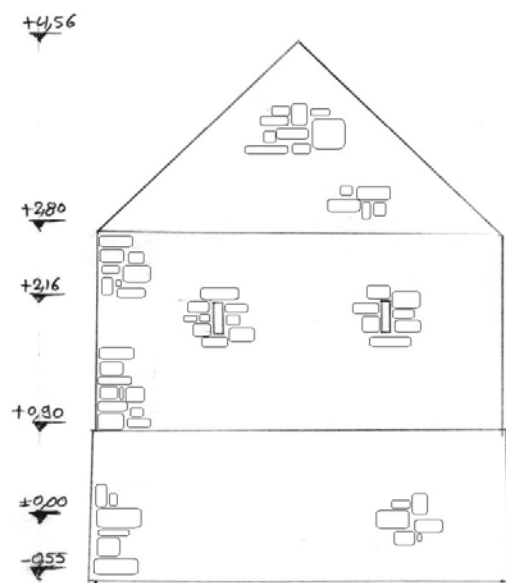
126

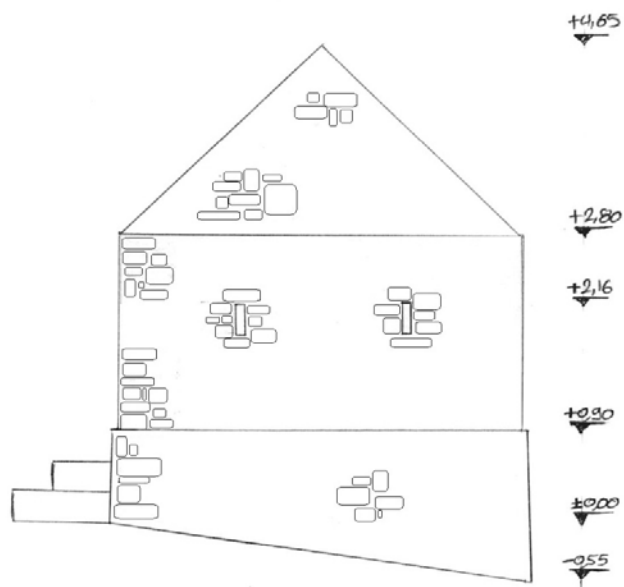
ДЫТКА ОЧН 1:50

BOPEIA OKH 1:50

ANATOMIHA OCHA M 1:50

NOTIA OPH KA 1:50

Η βαρδιόλα στο Γιδάκι

Κατασκευαστικά η βαρδιόλα στο Γιδάκι δεν διαφέρει σε τίποτα από την βαρδιόλα στην Κυψέλη. Προκειται δηλαδή για μια πανομοιότυπη βίγλα.

Εικ. 15: Δυτική όψη βαρδιόλας.

Εικ. 16: Βόρεια όψη βαρδιόλας.

Εικ. 17: Ανατολική όψη βαρδιόλας.

Εικ. 18: Νότια όψη βαρδιόλας.

Εικ. 19: *Εσωτερική άποψη τυφειοθυρίδας*

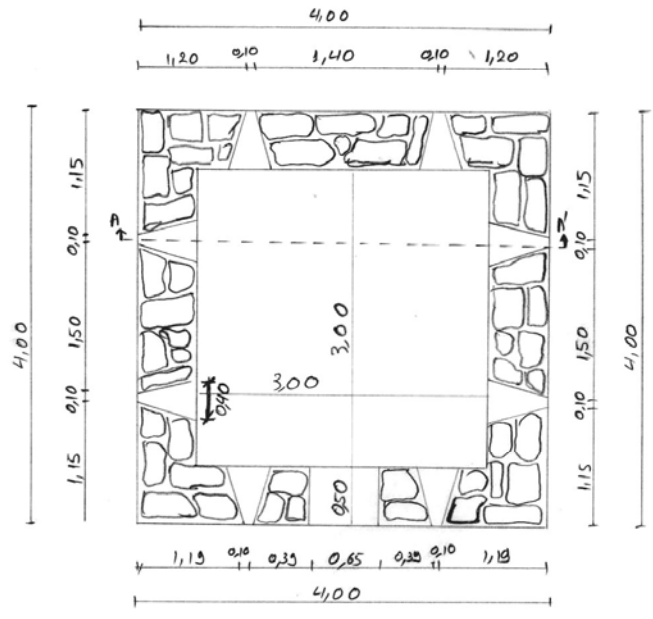
Εικ. 20: Το οικόσημο της οικογένειας Girardini.

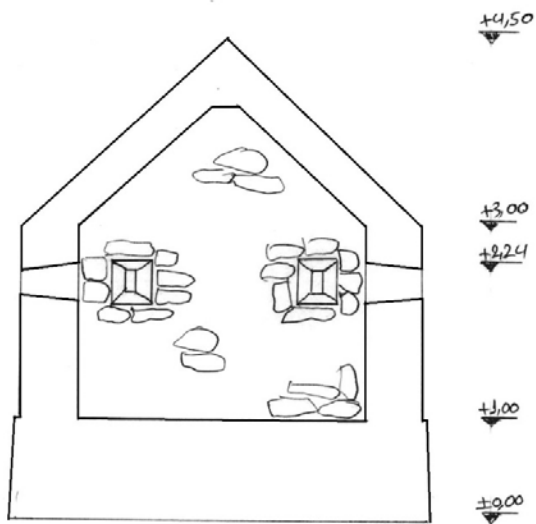
Εικ. 21: *Ο λέων του Αγ.Μάρκου*

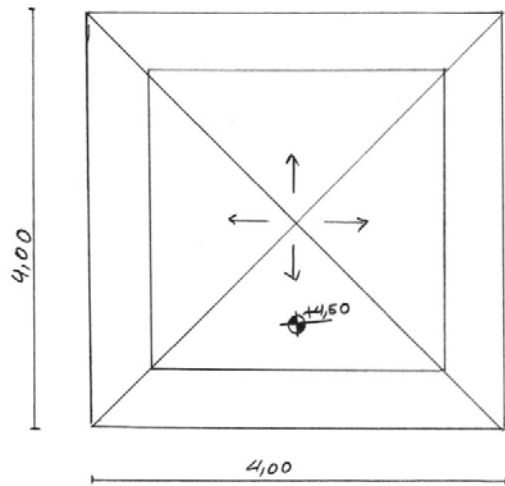
Εικ. 22: *Εσωτερική άποψη βαρδιόλας.*

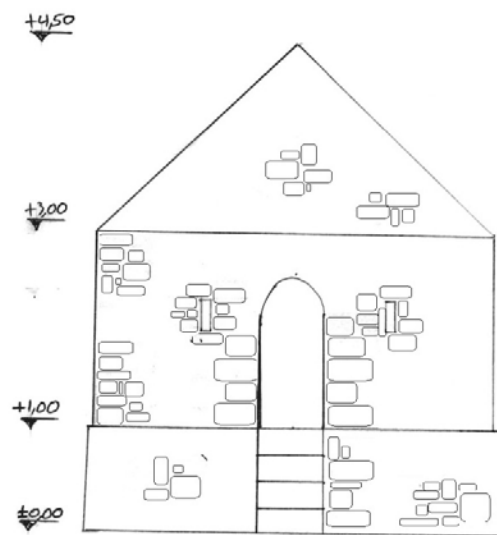
КАТОШИ 1:50

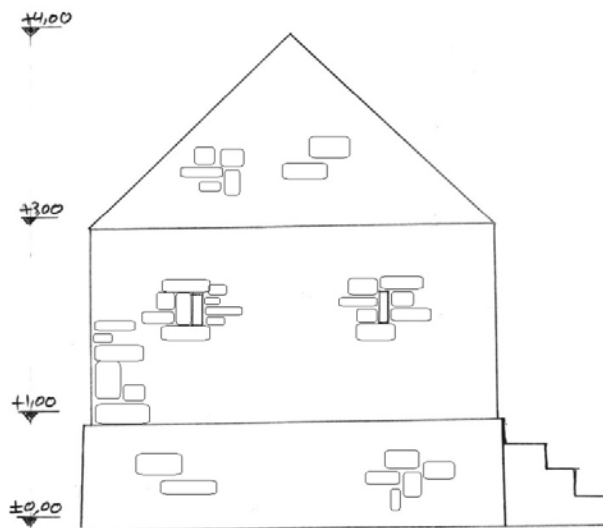
TOMH A-A' M. 1:50

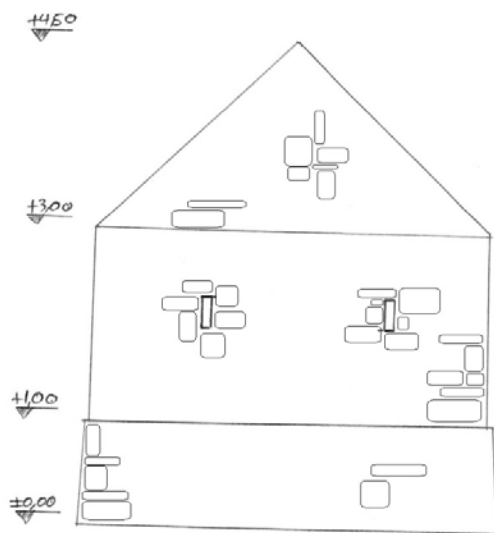
ΚΑΤΟΧΗ ΣΤΕΓΗΣ ΚΑ. 150

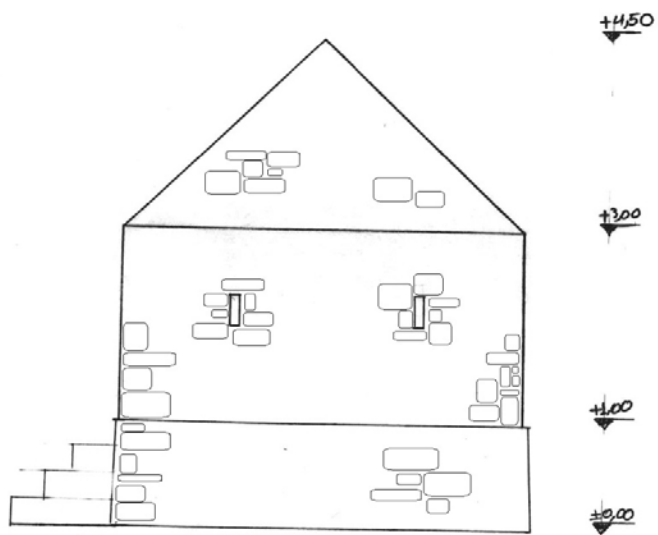
ДЫТКІТ ОҚА №. 1:50

BORCIA OUH m: 1:50

ANATOMIKH OCH 1:50

NOTIA 04H m. 1:50

ΟΙ ΒΙΓΛΕΣ ΤΗΣ ΚΕΦΑΛΛΟΝΙΑΣ

Τον 16^ο αιώνα χτίστηκαν στην Κεφαλλονιά οι Βίγλες-Σκοπιές-guardie. Ο Παρτς και ο Τσιτσέλης αναφέρουν ότι τότε χτίστηκαν 126 φυλάκια στο νησι σε τέτοια σημεία που να ενισχύουν την ασφάλεια του νησιού. Από όλα αυτά τα φυλάκια ένα σωζεται μέχρι σήμερα και βρίσκεται στην περιοχή Λάση.

Σύμφωνα με τις πληροφορίες που έχουμε από ανέκδοτες πηγές, τη στρατιωτική δύναμη των σκοπιών αποτελούσαν ιππείς, έμμισθοι και decimali, με το αντιστάθμισμα δηλ. της δεκάτης, καθώς και πεζοί από το σώμα των τσέρνιδων 2.

Η εποπτεία ολόκληρης αυτής της δύναμης είχε ανατεθεί σ' ένα διοικητή (gubernator), ο οποίος είχε στην προσωπική συνοδεία του ένα μικρό αριθμό ιππέων, γύρω στους 10, και φρόντιζε για την οργάνωση και την εύρυθμη λειτουργία των φυλακίων. Μνημονεύονται συχνά τα ονόματα αξιόλογων διοικητών των σκοπιών μέσα στις εκθέσεις ή στην αλληλογραφία των Προβλεπτών του νησιού. Γνωρίζουμε λ.χ. ότι το 1622 τη φροντίδα και προστασία των λιμανιών και παραλίων γενικά είχε αναλάβει ο Ιάκωβος Στράμπαλης, Κύπριος, από ευγενή και αξιόλογη οικογένεια, που υπηρετεί στο νησί με τον τίτλο του «capetano del Bevedo» και του «guardiano del isola». Ο ίδιος, το 1613, με τη συνεργασία των Συνδίκων είχε αναλάβει την καταγραφή των κατοίκων, που μπορούσαν να υπηρετήσουν στις σκοπιές. Αργότερα πάλι, το 1655, απαντάται με το ίδιο αξίωμα ο Θεόδωρος Κόκκινος του Νικολάου.

Ολόκληρη η παραλιακή ζώνη του νησιού ήταν χωρισμένη σε περιοχές, κάθε μια από τις οποίες περιελάμβανε ένα αριθμό σκοπιών ανάλογο με τις ανάγκες και με τη μορφολογία του έδαφους, με την, ανάλογη επίσης επάνδρωση και τον επικεφαλής αρχηγό της περιοχής. Για παράδειγμα το 1584 οι ακτές είχαν χωριστεί σε 11 περιοχές με συνολικό αριθμό σκοπιών 129 και δύναμη ιππέων 222, από τους οποίους οι 133 ήταν έμμισθοι και οι 89 με το θεσμό της δεκάτης (decimali),

κατανεμημένοι σε 13 αρχηγούς (capi), εκτός από 9 έμμισθους, που είχε στην προσωπική φρουρά του ο διοικητής.

Ιδιαίτερη ευαισθησία στις πειρατικές επιδρομές φαίνεται ότι είχε η περιοχή της Κατωής στην Πολική, η παραλιακή ζώνη δηλαδή που αρχίζει δυτικά από το φάρο του Γέρο - Γόμπου και καταλήγει στο μυχό του Λιβαδιού. Γιατί στη ζώνη αυτή έχουν χτιστεί περισσότερες σκοπιές. Επίσης ευπρόσβλητες θα έπρεπε να ήταν οι περιοχές Σάμης, Πυλάρου, Αρακλιού - Μοναστηριού και Κα-τελιού - Σκάλας, όπου ο αριθμός των φυλακίων είναι 18, 13, 13 και 12 αντίστοιχα.

Ο Προβλεπτής Ανδρέας da Mosto το 1627 επισημαίνει ορισμένα σημεία του νησιού, λιμάνια ή παραλιακές θέσεις, που τα θεωρεί ως πιο ευαίσθητα στις τουρκικές ή άλλες πειρατικές επιδρομές, και όπου ήταν δυνατό να πραγματοποιηθούν αποβάσεις. Για το λόγο αυτόν, αναφέρει ο ίδιος, είχαν ενισχυθεί οι φρουρές και παρακολουθούνταν ιδιαίτερα η παραλία των Λεπέδων, όπου υπάρχει η μονή της Αγίας Παρασκευής, το παρακείμενο ακρωτήρι του Αγίου Γεωργίου, το λιμάνι του Αθέρα, η περιοχή της Ερίσου και της Πυλάρου, η Σάμη, όπου βρίσκεται το λιμάνι

Val di Alessandria, η περιοχή της Λειβαθώς και της Σκάλας, η ακτή του Αγίου Θωμά, η Αγία Πελαγία, η τοποθεσία Λαρδηγός και το ακρωτήρι των Αγίων Θεοδώρων, όπου σήμερα το Φανάρι, κοντά στ' Αργοστόλι.

Ο παρακάτω πίνακας δείχνει τα σημεία που υπήρχαν βίγλες στο νησί, πόσοι σκοποί υπήρχαν σε κάθε βίγλα, και ποιος ήταν ο επικεφαλής. (Πηγή: Γεωργ.Ν.Μοσχόπουλος *ΊΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΕΦΑΛΛΟΝΙΑΣ*' τομ. Α', Αθήνα 1985, σελ 148-151)

Π Ι Ν Α Κ Α Σ 6 ΣΚΟΠΙΕΣ (GUARDIE)
 ΕΤΟΥΣ 1584 Αρχαιακή πηγή : ASV, Relazioni B. 83,
 αναφορά Hieron. Tiepolo 8-11 1584)

Α / α	Π Ε Ρ Ι Ο Χ Η	Αριθμός σκοπών	Ε π ι κ ε φ α λ ή ς c a p i	Ι Π Π Ε Ι Σ		
				CD ³⁰ S	a B 0	W
1	Άγιοι Θεόδωροι Αργοστολίου — Μηνιές	9	Ιωάννης Μαζαράκης + Απόστολος Βινάρης	24	—	24
2	Μηνιές — Σπαρτιά	8	Benetto Κομποθέκρας	4	10	14
3	Πεσάδα — Πλατειές	8	Ζήσιμος Δελλαπόρτας	2	10	12
4	Κατελιός — Σκάλα ως Cavo Capro	12	α) Νικόλαος Μπαρμπάτης (+ μισθ. 4, dec. 20) β) Σταμάτης Κομποθέκρας (+ μισθ. 3, dec. 10)	7	30	37
5	Αράκλι — Μοναστήρι	13	Πάολος Μπαρμπάτης	9	14	23
6	Σάμος	18	Δημήτρης Βινάρης	31	3	34
7	Πύλαρος	13	Μάρκος Φουκάς	15	1	16
8	Φισκάρδο	10	Λάζαρος Χέλμης	18	2	20
9	Αθέρας και Θηνιά	11	Ανδρέας Κομποθέκρας	10	8	18
M	Ανωή Παλικής	9	Νικόλαος Λούζης	8	3	11
11	Άγιος Σιδερός (κοντά στο Φάρο του Γε- ρογόμπου) — Λιβάδι	18	Δημήτρης Λούζης Στη συνοδεία του Διοικητή	5 9	8	13 9
	Σ ύ ν ο λ ο	129		142	89	231

Η βίγλα στη Λάση

Στην Κεφαλλονιά σώζεται μια και μοναδική βίγλα. Η βίγλα αυτή βρίσκεται σε ένα ιδιόκτητο οικόπεδο στο κτήμα του Γεωργίου Πινιατώρου στη Λάση, και οι ιδιοκτήτες προκειμένου να μη γκρεμιστεί λόγω των φθορών απο το πέρασμα του χρόνου την τσιμέντωσαν στο μεγαλύτερο μέρος της. Τσιμέντωσαν δηλαδή και τους εξι τοίχους της, και διατήρησαν μόνο την σκεπή ως είχε. Κατω απο αυτές τις συνθήκες καποια στοιχεία δεν θα είναι αντιπροσωπευτικά, και δεν θα μπορεί να γίνει πλήρης περιγραφή της βίγλας.

Εικ. 23: Η βίγλα στη Λάση.

(Πηγή: Γεωργ.Ν.Μοσχόπουλος *ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΕΦΑΛΛΟΝΙΑΣ* τ. Α', Αθήνα 1985,)

Το πάχος του τσιμέντου που έχει προστεθεί είναι 6 εκατοστά αλλοιώνοντας έτσι τις πραγματικές διαστάσεις. Επίσης έχει προστεθεί μεταλλική πόρτα. Μια πολύ παλιά ασπρομαυρή φωτογραφία από το β' τόμο του Μοσχόπουλου μας δείχνει ότι και η στέγη όμως έχει υποστεί επεμβάσεις. Έχουν προσθέσει δηλαδή πάνω από τις ήδη υπάρχουσες πέτρες της στέγης κάποιες άλλες πέτρες πλακοειδούς μορφής. Επίσης περιμετρικά της βίγλας και σε απόσταση 1,5μ έχει γίνει πλακόστρωση.

Η συγκεκριμένη βαρδιόλα δεν βρίσκεται σε ύψωμα όπως οι περισσότερες, αλλά σε επίπεδο έδαφος σε απόσταση περίπου 30μ από τη θάλασσα. Η περιοχή καλύπτεται από θάμνους και πεύκα στο μεγαλύτερο μέρος της.

Το σχήμα της βαρδιόλας είναι πεντάγωνο, και η κάθε πλευρά έχει μήκος από 1,73-1,76μ.

Είναι κατασκευασμένη από πέτρες, για τις οποίες δεν μπορούμε να γνωρίζουμε τις διαστάσεις λόγω της σημερινής κατάστασης της βίγλας. Από την ασπρόμαυρη φωτογραφία που βρήκαμε στον β' τόμο του μ..... απο τον τρόπο που χτίζονταν οι βαρδιόλες της εποχής αλλά και από το πάχος της συγκεκριμένης βαρδιόλας μπορούμε να συμπαιράνουμε ότι οι πέτρες που χρησιμοποιήθηκαν ήταν από 20-55εκ. Η πεντάγωνη βαρδιόλα συνοδεύεται από σκεπή κατασκευασμένη κι αυτή απο πέτρες και η οποία δένει τους πέντε τοίχους και ενισχύει την σταθερότητα του κτιρίου.

Το έδαφος στο μεγαλύτερο μέρος του είναι χώμα με ίχνη απο πέτρες, που συνεπάγεται οτι μια τέτοια κατασκευή όπως η βαρδιόλα στο συγκεκριμένο σημείο , θα ήταν αρκετά σταθερή. Αυτό το μαρτυρά και η αντοχή της συγκεκριμένης βαρδιόλας με το πέρασμα του χρόνου. Τριγύρω η περιοχή έχει πεύκα θάμνους και μεγάλες πέτρες, ενώ για να φτάσει κανείς στη βαρδιόλα, λόγω περιφραξης του οικοπέδου θα πρέπει να πάει από τα διπλανά οικόπεδα περπατώντας στην άκρη της θάλασσας και επάνω σε μεγάλα βράχια. Η δυτική πλευρά της θάλασσας είναι εκείνη που κοιτάζει προς την θάλασσα.

Εσωτερικά δεν υπάρχει καμία διαίρεση και κανένα χώρισμα. Η είσοδος της βαρδιόλας ήταν προσανατολισμένη προς ανατολή με πλάτος 50εκ. Είναι τελείως απλή και ακόσμητη, με τοξοτό υπέρθυρο ακτίνας 25εκ. κατασκευασμένο απο τρεις μεγάλες πέτρες οπώς διακρίνεται στην φωτογραφία του Μ.....

Το δάπεδο της βαρδιόλας υψώνεται στα 40εκ από τα φυσικό έδαφος. Το κατώφλι της εισόδου βρίσκεται κι αυτό στο ίδιο ύψος απο το έδαφος και η προσέγγιση γίνεται με ενα σκαλοπάτι.

Έχει τέσσερα παράθυρα-τυφεκιοθυρίδες (τραπεζοειδούς μορφής), δύο σε κάθε πλευρά οι οποίες έχουν διαστάσεις εξωτερικά 0,12x0.28μ και εσωτερικά 0,28x28μ. Είναι τοποθετημένες σε ύψος 0,82μ περίπου απο τη βάση της.

Οι διαστάσεις και των πέντε τοίχων εξωτερικά είναι περίπου κοινές, παρουσιάζουν δηλαδή μια μικρή απόκλιση. Η πρώτη πλευρά όπου βρίσκεται και η είσοδος έχει μήκος 1,75μ πηγαινοντας δεξιόστροφα η δεύτερη πλευρά έχει μήκος 1,73μ η τρίτη 1,76μ η τέταρτη 1,76μ και η πέμπτη 1,73μ. Το ύψος μέχρι το ανώτερο σημείο της βαρδιόλας

εξωτερικά είναι στα 3,00μ περίπου. Το πάχος του τοίχου(μαζί με τα 6εκ από το εξωτερικό επίχρισμα που έγινε πρόσφατα) είναι 60εκ. Το μεγάλο πάχος των τοίχων δημιουργεί ουσιαστικά μια πατούρα για την έδραση της στέγης. Αυτός ο τρόπος κατασκευής έδινε μια σταθερότητα και στιβαρότητα απο άποψη στατικότητας στο κτίριο.

Για το εσωτερικό της βαρδιόλας δεν μπορεί να γίνει κάποια αναφορά διότι η πόρτα ήταν κλειδωμένη.

Η βαρδιόλα καλύπτεται απο πέτρινη στέγη ύψους εξωτερικά 1,30μ. Το πάχος της πιθανότατα είναι ίδιο με το πάχος των τοίχων δηλαδή 55εκ. η στέγη εδράζεται τέλεια πάνω στους τοίχους λόγω του μεγάλου παχους των τοίχων. Η λιθόδημητη αυτή στέγη ηταν όπως και οι τοίχοι απο πέτρες , λεπτομερίες όμως σχετικά με τις διαστάσεις που είχαν οι πέτρες και με το κονίαμα δεν γίνεται να υπάρξουν διότι έχει γίνει επένδυση από πέτρες πλακοειδούς μορφής. Επίσης δεν μπορεί να γίνει αναφορά για την διάβρωση της βαρδιόλας με το πέρασμα του χρόνου.

Η οικοδομική της βαρδιόλας

Για την οικοδομική της βαρδιόλας δεν υπάρχουν στοιχεία. Η έδραση της βίγλας γίνεται κατ' ευθείαν πάνω στο έδαφος, δηλαδή δεν υπάρχουν ουσιαστικά θεμέλια, ενώ οι τάσεις που αναπτύσσονται είναι εξαιρετικά μεγάλες. Με δεδομένα οτι η βίγλα έχει πέντε τοίχους με πλευρά μήκους 1,75μ, πάχος τοίχου 60εκ. και πλάτος πόρτας 50εκ. το εμβαδόν δράσεως είναι:

Εικ. 24: Η σημερινή μορφή της βίγλας στη Λάση στο κτήμα του Γ.Πινιατόρου

Εικ. 25: Πλαινή όψη της ίδιας βαρδιόλας. Η κάτοψη της έχει σχήμα εξάγωνου και η οροφή της είναι εξάγωνη πθραμίδα.

Εικ. 26: Πλαινή όψη βαρδιόλας .

Εικ. 27: Πλαινή όψη βαρδιόλας.

Εικ. 28: Πλαινή όψη βαρδιόλας .

ΚΕΡΚΥΡΑ-ΤΟΥΡΗ

Στην Κέρκυρα δεν σώζεται καμιά βίγλα ή τουλάχιστον κάποια κτίσματα που να είχαν τον ρόλο που είχαν οι βίγλες. Η διευθύντρια του ιστορικού αρχείου της Κέρκυρας κυρία Πανταζή μας έδωσε κάποια στοιχεία σχετικά με κάποια κτίσματα που είναι γνωστά με την ονομασία «Τούρη». Αυτά τα κτίσματα ήταν συνήθως στρογγυλά και σπανίως παραλληλεπίπεδα. Στην οικία Πολυλά και στην περιοχή Καβαδούρι γίνεται αναφορά σχετικά με την ύπαρξη αυτών των κτισμάτων.

Τα οχυρά αυτά χτίζονταν σε ορεινές περιοχές κοντά σε οικισμούς και ο ρόλος τους δεν ήταν η προστασία των οικισμών από τους πειρατές. Παρόλα αυτά όμως είχαν αμυντικό ρόλο που αφορούσε γενικά τις επιδρομές.

ΟΙ ΒΙΓΛΕΣ ΤΗΣ ΛΕΥΚΑΔΑΣ

Το 1759 στην Λευκάδα οι Ενετοί είχαν χτίσει εικοσιμία βίγλες σύμφωνα με το Βενετικό αρχείο. Από αυτές δεν σώζεται καμιά σήμερα και ούτε καν υπάρχουν ερείπια από τα οποία θα μπορούσαμε ίσως να πάρουμε κάποια στοιχεία και να βγάλουμε κάποια συμπεράσματα σχετικά με τα υλικά που χρησιμοποιήθηκαν τον τρόπο χτισίματος, τις διαστάσεις και γενικά για το ποια μορφή είχαν οι βίγλες της Λευκάδας.

Τα σημεία που χτίστηκαν οι βαρδιόλες είναι περιμετρικά του νησιού, γεγονός που δηλώνει ότι είχαν σαν στόχο την μέγιστη ασφάλεια διότι μπορούσαν να ελέγξουν όλα τα σημεία της θάλασσας

γύρω από την Λευκάδα και να προλάβουν να ειδοποιήσουν όλους τους κατοίκους για κάθε είδους επιδρομές.

Παρακατω γίνεται μια αναφορα για την τοποθεσία και το όνομα που είχε η κάθε βίγλα.

	VILLA (χωριό)	POSTO (τοποθεσία βίγλας)
1	Μεγανήσι	Posto Saint Constantini
2	Φρύνη	Posto Saint Zuanne
3	Σφακιώτες	Posto Calavru
4	Κομηλιό	Posto Megali Rachi
5	Διαμιλιόνι	Posto Megalo Vouno
6	Δρίγανο	Posto Pefcos
7	Αγ. Πέτρος	Posto Pondi
8	Αθάνι	Posto Nira
9	Σύβρος	Posto Vasiliki
10	Καλαμίτσι	Posto Paglia Vigla o Aloni
11	Εξάνθενο	Posto Saint Nikitas
12	Κατοχώρι	Posto Dessimu
13	Πόρος	Posto Fteri
14	Παλατύστομ ο	Posto Fontana del Bassa
15	Νιοχώρι	Posto Nidri
16	Άλατρο	Posto Steno
17	Εύγηρος(Eni ero)	Posto Sckidi
18	Κοντίραινι	Posto Pirgi
19	Πόρος	Posto Micro Gialo
20	Μιρανωχώρι	Posto Sivota
21	Άλατρο	Posto Esterno

Πηγή: Ιστορικό αρχείο Λευκάδας, ΓΑΚ, Βενετικό αρχείο «στο αρχείο αυτή τη στιγμή δεν υπάρχει ακριβής αρχειακή ένδειξη».

Τα στοιχεία του πίνακα υπάρχουν στο ιστορικό αρχείο της Λευκάδας, είναι χειρόγραφες σημειώσεις της εποχής και είναι γραμμένες στα ιταλικά.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Έχοντας χάσει πια την αίγλη του παρελθόντος, οι βίγλες του Ιονίου πελάγους στέκουν ως αναπόσπαστο μέρος της μακραίωνης ιστορίας των νησιών έχοντας σαν αντίπαλο πλέον όχι του πειρατές και τους κουρσάρους, αλλά την ανθρώπινη άγνοια και αδιαφορία.

Κατά τη διάρκεια της περιήγησης και αναλύοντας τα ιστορικά και κατασκευαστικά στοιχεία της βιβλιογραφίας αλλά και εκείνα που προέκυψαν από την έρευνα κατέληξα σε συμπεράσματα που αφορούν κυρίως, διαφορές και ομοιότητες των βιγλών μεταξύ των νησιών. Για παράδειγμα είδαμε ότι η χρονική περίοδος που χτίστηκαν οι βίγλες της Ζακύνθου συμπίπτει με εκείνη της Λευκάδας, όπως διαπιστώθηκε από το Ιστορικό αρχείο της Λευκάδας αλλά και τις χρονολογίες που αναγράφονται επάνω στις βίγλες της Ζακύνθου. Μια σημαντική διαφορά, είναι ότι στη Ζάκυνθο πάνω στις βίγλες υπάρχουν τα οικοσημα της οικογένειας των κατακτητών, ενώ στην Κεφαλλονιά αυτό δεν παρατηρείται σε καμία απο τις σωζόμενες βίγλες, αξιωσημείωτη κατασκευαστική λεπτομέρεια που δηλώνει την άρνηση των κατοίκων προς τον κατακτητή.

Κάποτε οι βίγλες αποτέλεσαν αναπόσπαστο κομμάτι των νησιών του Ιονίου πελάγους. Ευελπιστώ λοιπόν μεσα από αυτή την εργασία, όλες οι γνώσεις και η εμπειρία που αποκόμισα από την σύντομη συνάντηση μαζί τους και οι οποίες συγκεντρώνονται στην εργασία αυτή, να αποτελέσουν ένα εγχειρίδιο ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης, προκειμένου να διασωθούν τα τελευταία ίχνη μια άλλης εποχής.

Μάιος 2010

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Δημοσιευμένες Πηγές

- Βασιλάτου Γ. Ν *Ύκαστρα και πύργοι της Ευβοίας.εκδόσεις ΜΠΑΛΑΝΤΕΡ Κ.Δ Στυλιαννίδη"η ιστορία των τηλεπικοινωνιών"*
- Ζήβας Διονύσιος *‘ΟΙ ΒΑΡΔΙΟΛΕΣ ΤΗΣ ΖΑΚΥΝΘΟΥ’*
- Ιστορικό αρχείο Λευκάδας, ΓΑΚ,
- Κεφαλληνιάδης Νίκος *«Πειρατεία στο Αιγαίο».. Εκδ. Φιλλιπότης Ιστορικά στοιχεία και παραδόσεις*
- Κραντονέλλη Αλεξάνδρα *Ιστορία της Πειρατείας»,*
- Μοσχόπουλος Ν. Γεωργ. *ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΕΦΑΛΛΟΝΙΑΣ’ τομ. Α’, Αθήνα 1985, σελ 148-156*
- Μπατσινίλας Γρ. Μηγάλης *«ΤΟ ΟΙΤΥΛΟ ΔΙΑ ΜΕΣΟΥ ΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ»*
- Πολύζος *Η Βενετοκρατία στη Μεσόγειο’ σελ 165-179*
- Πτυχιακή εργασία *Αμυγδαλου Λεμονιά-Σωτηρόπουλος Δημητρης Βιγλες Χίου, σελ. 9*
- Πτυχιακή εργασία *Βίτσος Δημήτρης-Το κάστρο της Ζακύνθου, βιβλιοθηκη ΑΤΕΙ ΠΕΙΡΑΙΑ.*
- Τεχνικό Μουσείο Θεσσαλονίκης-Φρυκτωρίες
- Υπουργείο πολιτισμού, αρχαιολογικών πόρων και απαλλοτριώσεων *‘ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ ΤΗΣ ΖΑΚΥΝΘΟΥ’*, σελ. 14,20
- Χρονόπουλος Γρηγόρης. *Αφή πυρών, φυσιολατρικό περιοδικό ‘‘Ο Παν’’* τεύχος ν.469 ,Μάιος-Οκτώβριος 2000

Διαδικτυακοί Τόποι

- http://www.mani.org.gr/kastra/vigkl/kas_vigklatoria.htm)
- <http://www.vls.gr/>
- WWW.FRICTORIES/WATCHTOWERS_GR
- WWW.MATHSFORYOU.GR)
- www.panas.gr/periodiko/pyres.html
- www.diktia/frikto http.gr

